

ผลกระทบทางเศรษฐกิจของโครงการชุมชนอุดมสุขของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์
การเกษตร: ศึกษากรณีชุมชนบ้านดอนสีนันท จังหวัดฉะเชิงเทรา

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2564
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Economic Impact of Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives' the
Happiness Society Project: A Case Study of Ban Don Si Non, Chachoengsao Province

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Public Administration in Public Administration

Department of Public Administration

FACULTY OF POLITICAL SCIENCE

Chulalongkorn University

Academic Year 2021

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อสารนิพนธ์

ผลกระทบทางเศรษฐกิจของโครงการชุมชนอุดมสุขของ
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร: ศึกษากรณี
ชุมชนบ้านดอนสีนันท จังหวัดฉะเชิงเทรา

โดย

น.ส.กัณต์รัตน์ นามสมมติ

สาขาวิชา

รัฐประศาสนศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

อาจารย์ ดร.วгор พัวพันสวัสดิ์

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

คณะกรรมการสอบสารนิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์วันชัย มีชาติ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

(อาจารย์ ดร.วгор พัวพันสวัสดิ์)

..... กรรมการ

(อาจารย์ ดร.ชฎิล โจรนานนท์)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

กันตรัตน์ นามสมมุติ : ผลกระทบทางเศรษฐกิจของโครงการชุมชนอุดมสุขของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร: ศึกษากรณีชุมชนบ้านดอนสีนนท์ จังหวัดฉะเชิงเทรา. (Economic Impact of Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives' the Happiness Society Project: A Case Study of Ban Don Si Non, Chachoengsao Province) อ.ที่ปรึกษาหลัก : อ. ดร.วงอร พัวพันสวัสดิ์

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาบทบาทด้านการพัฒนาชุมชนของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) โดยใช้พื้นที่ชุมชนบ้านดอนสีนนท์ จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นกรณีศึกษา โดยมุ่งตอบคำถามที่ว่า โครงการชุมชนอุดมสุขของ ธ.ก.ส. ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของชุมชนบ้านดอนสีนนท์อย่างไร และทำให้เศรษฐกิจของชุมชนบ้านดอนสีนนท์เกิดการพัฒนาย่างยั่งยืนตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) หรือไม่ งานวิจัยใช้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ขององค์การสหประชาชาติเป็นเกณฑ์ชี้วัดผลการพัฒนาจากโครงการชุมชนอุดมสุขของ ธ.ก.ส. และใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มคณะทำงานขับเคลื่อนโครงการฯ ของ ธ.ก.ส. กลุ่มผู้นำและคณะกรรมการชุมชน กลุ่มสมาชิกชุมชนทั้งที่เข้าร่วมและไม่ได้เข้าร่วมโครงการฯ รวมทั้งหมด 12 คน รวมทั้งการสังเกตสภาพความเป็นอยู่ภายในชุมชน งานวิจัยพบว่า โครงการชุมชนอุดมสุขของ ธ.ก.ส. ส่งผลกระทบด้านการลดรายจ่ายและเพิ่มเงินออม โดยเฉพาะผลกระทบที่เป็นการต่อยอดการทำงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของชุมชน แต่ในด้านการเพิ่มรายได้และผลิตภาพการผลิตไม่สามารถเห็นผลได้ชัดเจนนัก ผลจากโครงการจึงเป็นไปตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านที่ 2 ในการเพิ่มการเข้าถึงความรู้และบริการทางการเงิน และเป้าหมายที่ 8 ในการเสริมความแข็งแกร่งและการเข้าถึงสถาบันการเงินและบริการทางการเงิน อย่างไรก็ตาม ข้อมูลจากการวิจัยสะท้อนว่า ผลลัพธ์เชิงบวกที่เกิดขึ้นกับชุมชนบ้านดอนสีนนท์เกี่ยวข้องกับระดับการพัฒนาเดิมของชุมชนที่มีพื้นฐานค่อนข้างดีอยู่แล้ว และยังมีข้อสังเกตเกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างบทบาทของ ธ.ก.ส. ในฐานะเจ้าหน้ากับบทบาทของ ธ.ก.ส. ในด้านการพัฒนาย่างยั่งยืนด้วย ซึ่ง ธ.ก.ส. ควรเข้าใจถึงความต้องการที่แท้จริงของชุมชน โดยคำนึงถึงบริบทชุมชนและความเป็นไปได้จากการพัฒนา รวมทั้งควรศึกษา กำหนดหรือให้ความสำคัญกับตัวชี้วัดเชิงคุณภาพที่สามารถนำมาใช้ประเมินผลโครงการพัฒนาชุมชนในครั้งต่อ ๆ ไป

สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์

ลายมือชื่อนิติ .....
 ๒๕๖๔

ปีการศึกษา ๒๕๖๔

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก .....

6380009124 : MAJOR PUBLIC ADMINISTRATION

KEYWORD: Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives, the Happiness Society Project,
role in community development

Kantarat Namsommut : Economic Impact of Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives' the Happiness Society Project: A Case Study of Ban Don Si Non, Chachoengsao Province. Advisor: VONG-ON PHUAPHANSAWAT, Ph.D.

This research is a study of the Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives' (BAAC) role in community development, using Ban Don Si-non Community, Chachoengsao Province as the study case. This research aims to find the impact of BAAC's the Happiness Society Project on Ban Don Si-non Community's economy, and whether this project drives the community's economy toward the accomplishment of Sustainable Development Goals (SDGs). This research is a qualitative research with in-depth interviews of 12 samples, which include BAAC's project working group members, community leaders, community committee members, project participants, and non-participants, as well as researcher's observation on the livelihood of the community, with the United Nations' Sustainable Development Goals (SDGs) as the scoring criteria. This research finds that the Happiness Society Project decreases spending and increases saving, especially in support of the activities of the community's saving group, whose goal is to increase productivity. On the other hand, the project's impact on increasing income and productivity is less apparent. These results show that this project contributes to the completion of SDG number 2 by increasing the accessibility of financial knowledge and services, as well as SDG number 8 by strengthening financial institutions and services, and making them more accessible. Despite these results, this research also finds that the positive impact on Ban Don Si-non Community depends heavily on the level of development of the community, which in this case, is quite well-developed. This research also notes the conflict between BAAC's role as the creditor and its role in developing the community toward sustainability. The researcher suggests that BAAC should further its understanding of the true needs of the community by taking the context of each community and the possibilities that would result from development into consideration, as well as studying and giving more priority to setting qualitative indicators that can be used to evaluate community development projects in the future.

Field of Study: Public Administration

Student's Signature .....

Academic Year: 2021

Advisor's Signature .....

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งของท่านอาจารย์ ดร.วงอร พัวพัน สวัสดิ์ อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ที่คอยให้คำปรึกษา ชี้แนะแนวทาง ตลอดจนกำลังใจที่ดีในการทำสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอขอบพระคุณอาจารย์จากใจจริง รวมทั้งขอขอบพระคุณ คณะกรรมการ รองศาสตราจารย์วันชัย มีชาติ และอาจารย์ ดร.ชฎิล โรจนานนท์ ที่ให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่องานชิ้นนี้ และคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ให้ความรู้ที่มีค่าตลอดระยะเวลาการศึกษา อีกทั้งเจ้าหน้าที่หลักสูตรที่คอยประสานงานต่าง ๆ ให้การศึกษาที่นี้เป็นไปด้วยความราบรื่น

ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน อันประกอบด้วย ผู้อำนวยการและพนักงานของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ประจำสำนักงานธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดฉะเชิงเทรา และสาขาบ้านโพธิ์ ผู้นำและคณะกรรมการชุมชนบ้านดอนสีนนท์ รวมทั้งสมาชิกชุมชนบ้านดอนสีนนท์ ที่เสียสละเวลาให้ข้อมูลสำคัญอันเป็นประโยชน์ต่อสารนิพนธ์ฉบับนี้อย่างเต็มที่

ขอขอบคุณกัลยาณมิตรที่ตรอบข้าง ทั้งพี่ ๆ สีนเชื้อที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาบ้านโพธิ์ เพื่อนร่วมรุ่นและพี่ ๆ เพื่อน ๆ รอบตัวที่คอยรับฟัง แนะนำ ให้กำลังใจ และเป็นความสบายใจให้กันมาตลอดระยะเวลาศึกษา

ขอขอบพระคุณครอบครัวที่สนับสนุนทั้งแรงใจและเงินทุนในการศึกษาครั้งนี้ โดยเฉพาะคุณแม่ที่คอยสนับสนุนผู้วิจัยในทุก ๆ เรื่อง ให้ผู้วิจัยศึกษาและทำสารนิพนธ์ฉบับนี้ได้เต็มที่ ผู้วิจัยรู้สึกปลื้มใจอย่างยิ่งที่ทั้งคุณพ่อและคุณแม่ได้อยู่ในความสำเร็จอีกครั้งหนึ่งของลูก

สุดท้ายนี้ ขอบขอบคุณตัวเองที่ตั้งใจ สู้และอดทนตลอดระยะเวลาการศึกษา ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงเรื่องงานที่หนักหนา จนสารนิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ หากสารนิพนธ์ฉบับนี้ผิดพลาดประการใด ผู้วิจัยต้องขออภัยเป็นอย่างสูง และหวังว่าสารนิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อองค์การที่ปฏิบัติงานอยู่ หน่วยงานต่าง ๆ ตลอดจนผู้สนใจทุกท่านต่อไป

กันตรัตน์ นามสมมุติ

สารบัญ

	หน้า
.....	ค
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญรูปภาพ.....	ฌ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ.....	1
1.2 คำถามวิจัย.....	4
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	5
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
1.5 ขอบเขตการวิจัย.....	5
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม.....	8
2.1 บทบาทด้านการพัฒนาชุมชนของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร.....	8
2.2 โครงการชุมชนอุดมสุข.....	12
2.3 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs).....	22
2.4 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	29
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	30

3.1	เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างและการเข้าถึง	30
3.2	กลุ่มตัวอย่าง.....	30
3.3	วิธีดำเนินการวิจัย	31
3.4	แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอผลการศึกษา.....	32
บทที่ 4	ผลการวิจัย.....	33
4.1	ข้อมูลทั่วไปของชุมชนบ้านดอนสีนนท์	33
4.3	ผลกระทบทางเศรษฐกิจจากโครงการชุมชนอุดมสุขของ ๓.ก.ส.	47
บทที่ 5	สรุปและอภิปรายผลการศึกษา.....	54
5.1	สรุปผลการศึกษา	54
5.2	ข้อเสนอแนะ	57
บรรณานุกรม	.....	59
ประวัติผู้เขียน	.....	62

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 ตัวชี้วัดและเกณฑ์ประเมินผลโครงการชุมชนอุดมสุข.....	14
ตารางที่ 2 เป้าหมายในมิติทั้ง 4 ด้านของโครงการชุมชนอุดมสุข.....	19
ตารางที่ 3 งบประมาณของโครงการชุมชนอุดมสุขต่อชุมชนบ้านดอนสีนันท.....	21
ตารางที่ 4 ความเชื่อมโยงระหว่างเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนและโครงการชุมชนอุดมสุข	28
ตารางที่ 5 รายละเอียดกลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์เชิงลึก	31
ตารางที่ 6 ประชากรชุมชนบ้านดอนสีนันท.....	33
ตารางที่ 7 รายได้-รายจ่ายของชุมชนบ้านดอนสีนันท ประจำปี 2561 – 2562 และ 2564	35
ตารางที่ 8 จำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้ของชุมชนบ้านดอนสีนันท.....	47
ตารางที่ 9 ผลการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต บ้านดอนสีนันท ตั้งแต่เริ่มจัดตั้ง.....	50

สารบัญรูปภาพ

หน้า

รูปภาพที่ 1 ข้อมูลรายได้และหนี้สิน เปรียบเทียบกับการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทย	1
รูปภาพที่ 2 โครงสร้างองค์กร ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.).....	10
รูปภาพที่ 3 การพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วยสมดุระหว่างทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม	23
รูปภาพที่ 4 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน 17 เป้าหมาย.....	25
รูปภาพที่ 5 ความเชื่อมโยงของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนกับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ	27

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทที่ 1

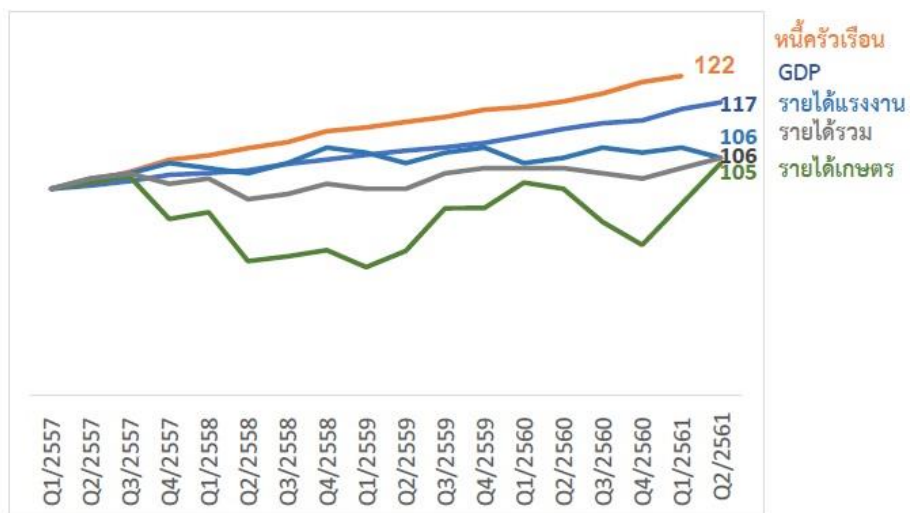
บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

ภาคการเกษตรนับว่ามีความสำคัญต่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยเป็นอย่างมาก เนื่องจาก 1 ใน 3 ของครัวเรือนในประเทศไทยอยู่ในภาคการเกษตร ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ชนบท แต่เมื่อพิจารณาจากรายได้ประชาชาติ (GDP) ในปี พ.ศ. 2557 – ครึ่งปี พ.ศ. 2561 พบว่า ความเติบโตทางเศรษฐกิจประมาณร้อยละ 17 นั้น เป็นรายได้เฉลี่ยภาคการเกษตรที่เติบโตเพียงร้อยละ 5 ซึ่งต่ำกว่ารายได้รวมของประชากรทั้งประเทศที่มีรายได้เฉลี่ยเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 6 สะท้อนให้เห็นว่าประชากรไทยไม่ได้มีเงินสูงขึ้นมากตามดัชนีทางเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะเกษตรกรที่ยังขาดความมั่นคงทางรายได้และมีความผันผวนตามฤดูกาล ในขณะที่รายจ่ายจากการบริโภคเติบโตอยู่ร้อยละ 4.5 เมื่อรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่ายจึงจำเป็นต้องกู้ยืม โดยสถิติในช่วงปีเดียวกันมีหนี้สินคงค้างเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 22 สูงกว่ารายได้ประชาชาติ ก่อให้เกิดปัญหาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรตกต่ำและการกู้หนี้ยืมสินนอกระบบตามมา (ประชาชาติธุรกิจ, 2562)

รูปภาพที่ 1 ข้อมูลรายได้และหนี้สิน เปรียบเทียบกับการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทย ปี 2557 - ครึ่งปี 2561

GDP*, รายได้** และหนี้ครัวเรือน*** หน่วย: index, Q1/2557 = 100

ที่มาของข้อมูล: * สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ,**รายได้แรงงาน จากธนาคารแห่งประเทศไทย รายได้เกษตรกร จากสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร และรายได้รวมมาจากค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักของรายได้แรงงานกับรายได้ภาคเกษตร

ชุมชนถือเป็นหน่วยทางสังคมที่มีความใกล้ชิดกับคนในชนบท จึงเป็นรากฐานสำคัญที่สามารถเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานรากและช่วยลดปัญหาความเหลื่อมล้ำได้ โดยยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ของประเทศไทย ในยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม ได้ให้ความสำคัญกับการรวมตัวกันของชุมชน เสริมสร้างศักยภาพให้ชุมชนสามารถจัดการตนเองและพึ่งพากันได้ โดยภาครัฐหลายหน่วยงานจะมีส่วนเข้ามาช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ทั้งองค์การบริหารส่วนตำบล กรมการพัฒนาชุมชน เป็นต้น โดยมีเป้าหมายหลัก คือ ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) เป็นแผนระยะ 5 ปีที่มีการรองรับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามยุทธศาสตร์ชาติดังกล่าว ได้มุ่งพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพชุมชน พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและสร้างความเข้มแข็งทางการเงินฐานรากตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ของประเทศไทยมีความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ขององค์การสหประชาชาติ ที่กำหนดให้ประเทศสมาชิก 193 ประเทศทั่วโลกซึ่งรวมถึงประเทศไทยปฏิบัติตาม เพื่อการพัฒนาอย่างบูรณาการในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งที่จะกำจัดความยากจน ลดความเหลื่อมล้ำทั้งในประเทศและต่างประเทศ พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม เพื่อให้โลกยังเป็นระบบที่สนับสนุนสิ่งมีชีวิตได้

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เป็นอีกหน่วยงานหนึ่งที่มีความใกล้ชิดกับชุมชนและเกษตรกร เนื่องจากเป็นสถาบันการเงินเฉพาะกิจของรัฐ จัดตั้งตามพระราชบัญญัติธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เมื่อปี พ.ศ. 2509 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่เกษตรกร กลุ่มเกษตรกร และสหกรณ์การเกษตร สำหรับประกอบอาชีพเกษตรกรหรืออาชีพที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกร และให้ความช่วยเหลือทางการเงินหรือการบริหารจัดการแก่บุคคล กลุ่มบุคคล ผู้ประกอบการ หรือชุมชนรวมทั้งองค์กรใด ๆ ที่มีวัตถุประสงค์ในการสนับสนุนการประกอบอาชีพของเกษตรกรหรือชุมชน เพื่อเพิ่มรายได้หรือพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรหรือครอบครัวของเกษตรกร จะเห็นได้ว่านอกจากบทบาทด้านการเป็นสถาบันการเงิน การฝาก ถอน โอน จ่าย รวมถึงการให้สินเชื่อเช่นเดียวกับธนาคารพาณิชย์แล้ว ยังมีบทบาทในด้านการพัฒนาเกษตรกรลูกค้า อาชีพนอกภาคการเกษตรอื่นในชนบท ตลอดจนถึงชุมชนตามทิศทางของ ธ.ก.ส. ในทศวรรษที่ 6 (พ.ศ. 2560 - ปัจจุบัน) ที่มุ่งสู่การเป็นสถาบันการเงิน

เพื่อพัฒนาชนบทและภาคเกษตรกรรม และได้ดำเนินโครงการเพื่อพัฒนาเกษตรกรและชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง

โครงการชุมชนอุดมสุข เป็นโครงการหนึ่งของ ธ.ก.ส. ในการมุ่งพัฒนาชุมชนแบบบูรณาการร่วมกับโครงการต่างๆ ของธนาคารหรือหน่วยงานภาครัฐอื่น ซึ่งได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561 - ปัจจุบัน โดยในระยะแรกมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ตามบริบทของชุมชนและสนับสนุนองค์ความรู้และกระบวนการเรียนรู้ด้านการจัดการทรัพยากร การพึ่งพาตนเอง นำไปสู่การรวมกลุ่มอาชีพหรือกลุ่มการเงิน เพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชน โดยดำเนินการผ่านการจัดเวทีให้ความรู้ การจัดทำแผนพัฒนาร่วมกับชุมชนและบูรณาการโครงการย่อยที่เหมาะสมกับความต้องการของชุมชนในแต่ละด้านทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม จนชุมชนสามารถยกระดับสู่การเป็นชุมชนอุดมสุขใน 4 มิติ ได้แก่ 1. ด้านเศรษฐกิจ 2. ด้านสังคม 3. ด้านสิ่งแวดล้อม และ 4. ด้านวัฒนธรรมประเพณี โดยมีเป้าหมายจำนวนทั้งสิ้น 7,927 ชุมชนทั่วประเทศ ภายในปี 2564 งบประมาณชุมชนละ 11,500 บาท (เป็นค่าใช้จ่ายในการจัดกิจกรรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้และประเมินชุมชน ไม่รวมงบประมาณของโครงการย่อย) รวมงบประมาณในการดำเนินโครงการยกระดับเป็นชุมชนอุดมสุขทั่วประเทศประมาณ 91.16 ล้านบาท ผ่านการดำเนินงานของคณะทำงานขับเคลื่อนโครงการชุมชนอุดมสุขประจำสำนักงาน ธ.ก.ส. จังหวัดและ ธ.ก.ส. สาขาที่อยู่ในพื้นที่ของชุมชนนั้น ๆ ซึ่งแม้ว่าโครงการชุมชนอุดมสุขจะมีเกณฑ์ในการพัฒนาและประเมินชุมชนทั้ง 4 มิติ แต่หากพิจารณาจากวัตถุประสงค์หลักของโครงการพบว่าต้องการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก โดยไม่ได้ละทิ้งมิติด้านสังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) และตามยุทธศาสตร์ขององค์การที่จะพัฒนาศักยภาพชุมชนแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน

ชุมชนบ้านดอนสินนธ์ เป็นชุมชนเก่าแก่ มีอายุไม่น้อยกว่า 120 ปี เดิมชื่อบ้านดอนสินวล ตั้งอยู่ในเขตการปกครองตำบลหนองบัว อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา มีจำนวนครัวเรือน 185 ครัวเรือน ประชากรรวม 654 คน (ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน, 2562) อ้างถึงใน บ้านดอนสินนธ์, 2562) เดิมชุมชนประสบปัญหาในหลายด้าน ทั้งคนในชุมชนมีรายได้ไม่เพียงพอจากรายจ่าย เนื่องจากผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำและค่าใช้จ่ายในครัวเรือนสูง บางรายขาดอาชีพ ทำให้มีการกู้หนี้ยืมสินนอกระบบ บางรายทิ้งการทำกินในชุมชนของตนไปรับจ้างในเมือง ขาดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ปัญหา ยาเสพติด ถนนชำรุด น้ำประปาไม่ทั่วถึง ขยะและฝุ่นละอองจากโรงงานใกล้เคียง เป็นต้น หลังจากการเข้าไปดูแลของหน่วยงานภาครัฐหลายภาคส่วนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 ภายใต้โครงการไทยนิยมยั่งยืน ของกรมการปกครอง ทำให้ชุมชนบ้านดอนสินนธ์พัฒนาขึ้นมาในระดับหนึ่ง ต่อมาในปี พ.ศ. 2561

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรเป็นอีกหน่วยงานหนึ่งที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนนี้ ตามโครงการชุมชนอุดมสุขของ ธ.ก.ส. รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมการพัฒนาชุมชน ต่างเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาชุมชนนี้เช่นกัน ทำให้ชุมชนบ้านดอนสีนันทสามารถรวมกลุ่มกันในชุมชน สร้างรายได้และเปิดชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศูนย์การเรียนรู้ให้คนที่สนใจเข้ามาศึกษา/เยี่ยมชมแนว OTOP นวัตกรรม ซึ่งคนในชุมชนได้ประกอบอาชีพทางการเกษตรและปศุสัตว์ที่หลากหลาย ได้แก่ การเพาะสัตว์น้ำ (ปลา, กุ้ง) เลี้ยงโค เลี้ยงไก่ไข่ เลี้ยงแพะ ปลูกผักสวนครัวและเพาะเห็ดนางฟ้า และมีการนำมาแปรรูปเป็นสินค้า OTOP ได้แก่ ปลาร้าข้าวคั่ว หมูฝอย เห็ดนางฟ้า ตกสวรรค์ สบู่นมแพะ และผลิตภัณฑ์จักสานไม้ไผ่ (อี่จู้) รวมไปถึงการเชื่อมโยงเครือข่ายกับที่พักโฮมสเตย์และโรงแรมใกล้เคียง เพื่อเป็นที่รองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมชุมชน ถือเป็น การเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจที่ทำให้ชุมชนมีรายได้หมุนเวียนในชุมชน เกิดการจ้างงาน ไม่ต้องไปทำงานต่างถิ่น รวมทั้งมีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตขึ้นในชุมชน เป็นแหล่งเงินออมและเงินทุนให้แก่สมาชิก ซึ่งเป็นชุมชนเดียวของอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่มีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

จากการดำเนินโครงการชุมชนอุดมสุขของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาว่าโครงการชุมชนอุดมสุขส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของชุมชนบ้านดอนสีนันทอย่างไรและทำให้เศรษฐกิจของชุมชนบ้านดอนสีนันทเกิดการพัฒนาย่างยั่งยืนตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) หรือไม่ เพื่อเป็นองค์ความรู้ในการพัฒนาโครงการเพื่อชุมชนของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในอนาคต รวมทั้งหน่วยงานอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนให้สามารถดำเนินงานสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ยุทธศาสตร์ชาติและความต้องการของชุมชนต่อไป

1.2 คำถามวิจัย

1.2.1 โครงการชุมชนอุดมสุขของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของชุมชนบ้านดอนสีนันทอย่างไร

1.2.2 โครงการชุมชนอุดมสุขของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ทำให้เศรษฐกิจของชุมชนบ้านดอนสีนันทเกิดการพัฒนาย่างยั่งยืนตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) หรือไม่

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจของโครงการชุมชนอุดมสุขของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรต่อชุมชนบ้านดอนสีนนท์

1.3.2 เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบทางเศรษฐกิจของโครงการชุมชนอุดมสุขของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรต่อชุมชนบ้านดอนสีนนท์ตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.4.1 ได้รับทราบผลกระทบทางเศรษฐกิจของโครงการชุมชนอุดมสุขของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรต่อชุมชนบ้านดอนสีนนท์

1.4.2 ได้รับทราบผลกระทบทางเศรษฐกิจของการพัฒนาชุมชนบ้านดอนสีนนท์ตามโครงการชุมชนอุดมสุขของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรว่ามีความยั่งยืนตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) หรือไม่ อย่างไร

1.5 ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยมุ่งค้นคว้าและศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจของโครงการชุมชนอุดมสุขของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ต่อชุมชนบ้านดอนสีนนท์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ว่าหลังจากการดำเนินโครงการดังกล่าว ชุมชนบ้านดอนสีนนท์ได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจอย่างไรบ้าง และการพัฒนาชุมชนบ้านดอนสีนนท์ตามโครงการดังกล่าวเป็นไปตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) หรือไม่ อย่างไร จากข้อมูลเอกสาร บทความ บทสัมภาษณ์และข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีขอบเขตดังนี้

1.5.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

มุ่งศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจของโครงการชุมชนอุดมสุขของ ธ.ก.ส. ต่อชุมชนบ้านดอนสีนนท์ รวมทั้งการวิเคราะห์ความยั่งยืนของการพัฒนาชุมชนตามโครงการดังกล่าว ไปจนถึงข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายต่อธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน

1.5.2 ขอบเขตด้านกลุ่มประชากรเป้าหมาย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเพื่อทำการศึกษาค้นคว้าสำหรับการวิจัยครั้งนี้ คือ คณะทำงานขับเคลื่อนโครงการชุมชนอุดมสุข (ประกอบด้วย ผู้อำนวยการและพนักงานพัฒนาลูกค้าของสำนักงาน

ธ.ก.ส. จังหวัดฉะเชิงเทรา) เจ้าหน้าที่ ธ.ก.ส. สาขาบ้านโพธิ์ ผู้นำชุมชนบ้านดอนสีนันทน์ และคนในชุมชนบ้านดอนสีนันทน์

1.5.3 ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย จำนวน 3 เดือน ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ถึงเมษายน พ.ศ. 2565 โดยเก็บรวบรวมผลกระทบทางเศรษฐกิจของโครงการชุมชนอุดมสุขของ ธ.ก.ส. ต่อชุมชนบ้านดอนสีนันทน์ ในช่วงปี พ.ศ. 2561 - 2564

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.6.1 ผลกระทบ หมายถึง ผลที่ตามมาจากแผนงานหรือโครงการ อาจเป็นไปได้ทั้งทางบวกและทางลบและอาจเกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมายและมีใช้กลุ่มเป้าหมายทั้งในปัจจุบันและอนาคต

1.6.2 ชุมชน หมายถึง การอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนในพื้นที่แห่งหนึ่งหรือในระบบนิเวศน์แห่งหนึ่ง เพื่ออาศัยทรัพยากรธรรมชาติในบริเวณนั้นในการดำรงชีวิตและเป็นหน่วยสังคมขนาดเล็กที่สุดที่สมาชิกของสังคมพัฒนาขึ้นตามธรรมชาติ

1.6.3 ชุมชนอุดมสุข หมายถึง ชุมชนตามโครงการของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรที่ใช้กรอบการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) เป็นแนวทางการดำเนินการเพื่อสร้างความสมดุลด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมประเพณี ภายใต้หลักการเกื้อกูล แบ่งปันและเป็นธรรมส่งผลให้สมาชิกในชุมชนมีประโยชน์สุขอย่างยั่งยืน

1.6.4 โครงการชุมชนอุดมสุข หมายถึง โครงการของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรที่พัฒนาส่งเสริมศักยภาพชุมชนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อยกระดับสู่ชุมชนอุดมสุข

1.6.5 เศรษฐกิจฐานราก หมายถึง ระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่นที่สามารถพึ่งตนเอง มีการช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อกัน และส่งผลต่อการพัฒนาในพื้นที่ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม สมาชิกชุมชน ภูมิปัญญา และสิ่งแวดล้อม

1.6.6 OTOP นวัตกรรม หมายถึง การนำวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นออกมาเป็นผลิตภัณฑ์และบริการ เพื่อดึงดูดผู้คนจากภายนอกเข้าไปสัมผัสวิถีชีวิต เรียนรู้วัฒนธรรมความเป็นอยู่ อาหารการกิน และแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนนั้น ๆ

1.6.7 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) หมายถึง เป้าหมายการพัฒนาที่องค์การสหประชาชาติกำหนดให้เป็นกรอบการพัฒนาของโลก ประกอบด้วย เป้าหมาย 17 ข้อที่เชื่อมโยงกัน เพื่อการพัฒนาแบบบูรณาการที่สมดุลใน 3 มิติความยั่งยืน ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

จากการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยพบว่า มีแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 หัวข้อ ดังต่อไปนี้

- 1) บทบาทด้านการพัฒนาชุมชนของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
- 2) โครงการชุมชนอุดมสุข
- 3) เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

2.1 บทบาทด้านการพัฒนาชุมชนของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เป็นสถาบันการเงินเฉพาะกิจของรัฐ ที่มีกฎหมายเฉพาะจัดตั้งขึ้น เพื่อดำเนินการตามนโยบายของรัฐในการช่วยเหลือเกษตรกรที่เป็นอาชีพส่วนใหญ่ของคนในประเทศและมีความไม่มั่นคงทางรายได้มากกว่าอาชีพอื่น ๆ ซึ่งในการดำเนินงานบางครั้งมีความขัดแย้งกับหลักการทำธุรกิจที่มุ่งกำไรเป็นสำคัญ เช่น สามารถให้ลูกค้าชำระเฉพาะดอกเบี้ยเมื่อครบกำหนด 1 ปี โดยไม่ต้องชำระต้นเงินกู้และเลื่อนการชำระเงินต้นไปได้ในทุก ๆ ปี ไม่ว่าจะสถานะเศรษฐกิจในขณะนั้นจะเป็นอย่างไร เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรลูกค้า นั่นจึงทำให้ ธ.ก.ส. มีความแตกต่างจากธนาคารพาณิชย์อื่น

2.1.1 ข้อมูลทั่วไป

ธ.ก.ส. จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เมื่อปี พ.ศ. 2509 มีวัตถุประสงค์ในขณะนั้นคือ การให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่เกษตรกร กลุ่มเกษตรกร และสหกรณ์การเกษตร สำหรับการประกอบอาชีพเกษตรกรรมหรืออาชีพที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม เพื่อเพิ่มรายได้หรือพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรหรือครอบครัวของเกษตรกร และปัจจุบันได้ปรับวัตถุประสงค์ รวมทั้งการดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องกับ ธ.ก.ส. เพื่อให้การดำเนินงานของธนาคารมีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทำให้สามารถขยายบทบาทเป็นสถาบันการเงินที่ให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ภาคเกษตรและด้านอื่น ๆ เพื่อการพัฒนาชนบท โดยรูปแบบการดำเนินงานของ ธ.ก.ส. เป็นหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ สังกัดกระทรวงการคลัง

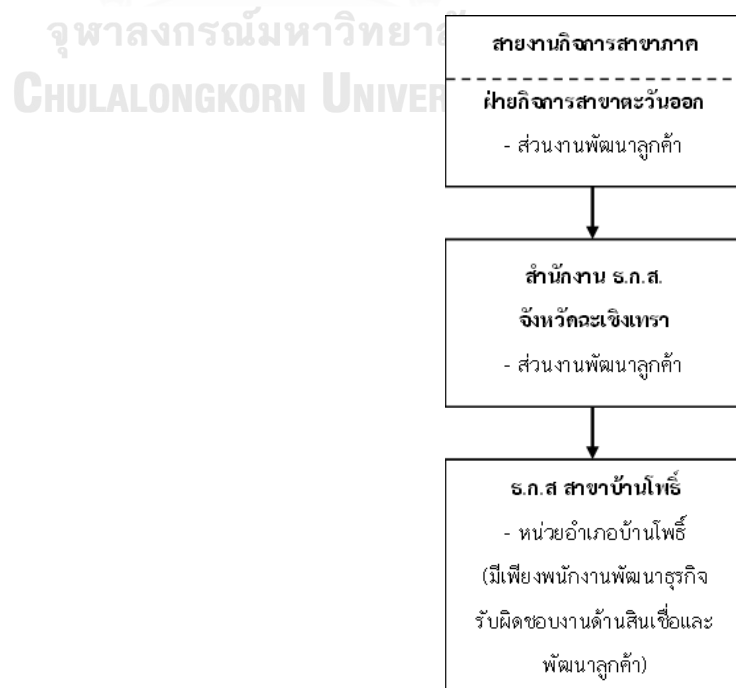
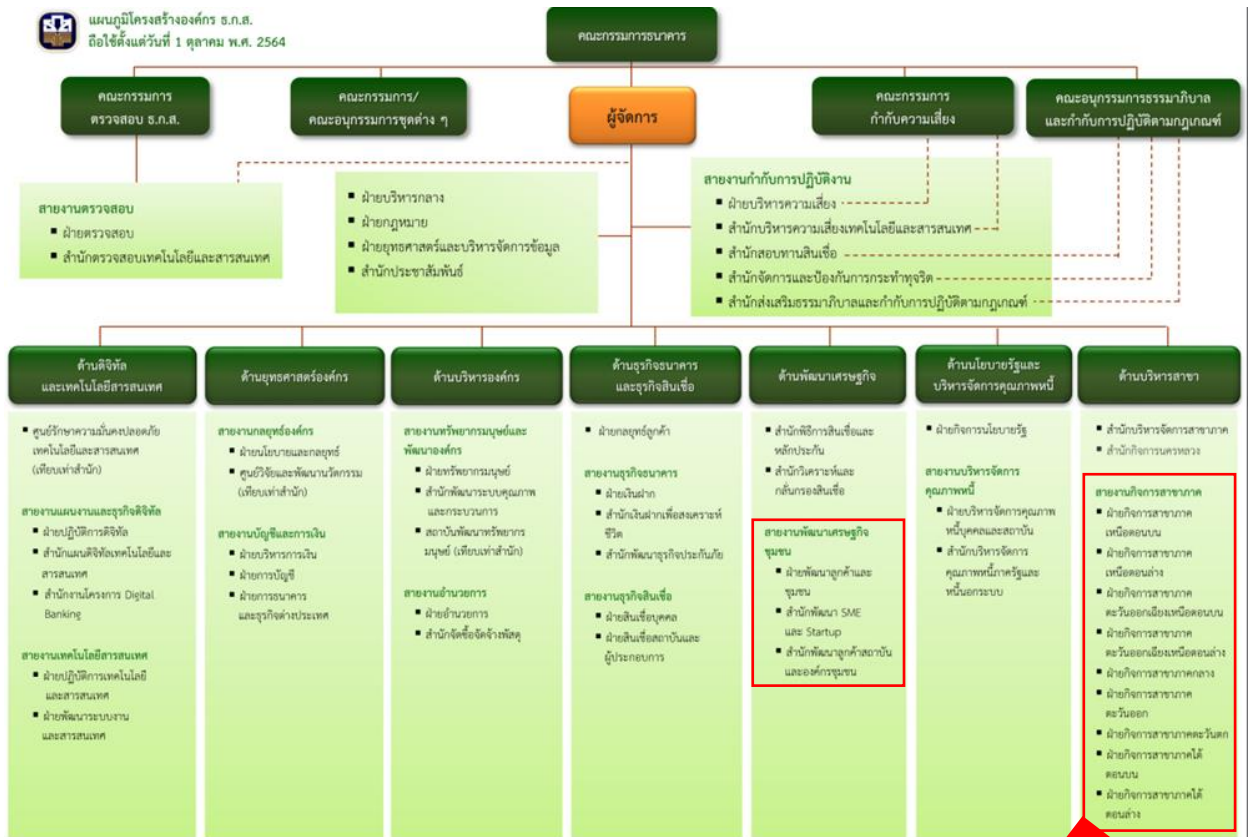
2.1.2 ยุทธศาสตร์และทิศทางการดำเนินงานด้านการพัฒนาของ ธ.ก.ส.

ในปีบัญชี 2564 ธ.ก.ส. มียุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาเกษตรกรลูกค้าและชุมชน 3 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ การสร้างและพัฒนาเกษตรกรให้เป็น Smart Farmer และผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร SMAEs การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้เกษตรกรรายย่อย ด้วยกลไก Smart Farmer ผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร (SMAEs) และสถาบันเกษตรกร และการพัฒนาศักยภาพองค์กรและชุมชนแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก จากยุทธศาสตร์ทั้งหมด 6 ยุทธศาสตร์ สะท้อนให้เห็นว่า ธ.ก.ส. ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเกษตรกรลูกค้าและชุมชนไม่น้อยไปกว่าการดำเนินธุรกิจในฐานะสถาบันการเงินหนึ่ง

สำหรับทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยยึดชุมชนเป็นศูนย์กลางของ ธ.ก.ส. เริ่มมาตั้งแต่หลังเกิดวิกฤติภาวะพองสบู่ ในปี พ.ศ. 2540 ที่ทำให้เศรษฐกิจตกต่ำ ธ.ก.ส. ต้องสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรลูกค้าจึงได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางหลักในการดำเนินงานภายใต้การมีส่วนร่วมของเกษตรกร ชุมชนและภาคีเครือข่ายต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน โดยดำเนินการผ่านชุมชนต้นแบบตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กว่า 7,927 ชุมชนทั่วประเทศ ซึ่งชุมชนเหล่านี้เป็นตัวกลางในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาใน 3 ด้าน คือ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยดำเนินการผ่านโครงการต่างๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาคนในชุมชนให้เกิดจิตสำนึกในขั้นที่ 1 การพึ่งพาตนเอง – เรียนรู้การดำรงชีวิตอย่างมั่นคงในระดับครัวเรือน โดยใช้บัญชีครัวเรือนเป็นเครื่องมือ ขั้นที่ 2 การพัฒนาให้เกิดการรวมกลุ่มในชุมชนเพื่อพึ่งพากัน – การมีส่วนร่วมในการดำเนินการและรับประโยชน์ก่อนเป็นกลุ่มการเงิน กลุ่มอาชีพ และขั้นที่ 3 การพัฒนาให้เกิดเป็นกลุ่มเครือข่ายธุรกิจชุมชน – ต่อยอดความร่วมมือระหว่างชุมชนทั้งในการผลิต รวบรวมแปรรูป เพื่อเพิ่มมูลค่าให้มั่นคงและยั่งยืน

2.1.3 โครงสร้างองค์กรด้านการพัฒนาลูกค้าและชุมชน

รูปภาพที่ 2 โครงสร้างองค์กร ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.)

จากโครงสร้างองค์กรจะกำหนดให้มีสายงานพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งประกอบด้วย ฝ่ายพัฒนาลูกค้าและชุมชน สำนักพัฒนา SME และ Startup รวมทั้งสำนักพัฒนาลูกค้าสถาบันและ องค์กรชุมชน เป็นสายงานพัฒนาลูกค้าที่ออกโครงการและวิธีปฏิบัติต่าง ๆ เพื่อให้สำนักงาน ธ.ก.ส. จังหวัด ร่วมกับ ธ.ก.ส. สาขาต่าง ๆ นำไปดำเนินการกับชุมชนในพื้นที่ ผ่านสายงานกิจการสาขาภาค ซึ่งจะแบ่งเป็นฝ่ายกิจการสาขาภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ ในที่นี้ขอยกตัวอย่างพื้นที่กรณีศึกษา จ.ฉะเชิงเทรา ฝ่ายกิจการสาขาภาคตะวันออก ซึ่งมีสำนักงานพัฒนาลูกค้า จะประสานงาน/ควบคุม ส่วนงานพัฒนาลูกค้าของสำนักงาน ธ.ก.ส. จังหวัดในสังกัด ซึ่งในที่นี้คือ จ.ฉะเชิงเทรา ที่มีสำนักงาน พัฒนาลูกค้าเช่นกัน และทางสำนักงาน ธ.ก.ส. จังหวัดฉะเชิงเทรา จะพัฒนาชุมชนในจังหวัดร่วมกับ ธ.ก.ส. สาขาในอำเภอที่ชุมชนนั้นตั้งอยู่ ในที่นี้คือ ธ.ก.ส. สาขาบ้านโพธิ์ ทั้งนี้ สำหรับการดำเนินงาน พัฒนาลูกค้าในสาขาของ ธ.ก.ส. จะไม่มีพนักงานพัฒนาลูกค้าที่ทำหน้าที่ดังกล่าวโดยตรง แต่จะ ดำเนินการผ่านหัวหน้าหน่วยอำเภอบ้านโพธิ์ และพนักงานพัฒนาธุรกิจ ซึ่งมีหน้าที่ความรับผิดชอบ หลักในด้านงานสินเชื่อ (จากตัวชี้วัดผลงาน (KPI) ที่เน้นงานสินเชื่อซึ่งถือเป็นธุรกิจหลักของ ธ.ก.ส.) อย่างไรก็ตาม สำหรับตำแหน่งพนักงานพัฒนาธุรกิจ ต้องมีความรู้ในด้านการพัฒนาลูกค้าและชนบท เช่นกัน เห็นได้จากเนื้อหาในการสอบแข่งขันคัดเลือกเข้าทำงานตำแหน่งดังกล่าว

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ธ.ก.ส. ส่วนใหญ่ จะเป็นเรื่องของบทบาทการเป็นสถาบันการเงิน ที่ให้บริการทางการเงินและโดยเฉพาะบริการด้านสินเชื่อตามมาตรการนโยบายรัฐต่าง ๆ ที่มีต่อ เกษตรกร ส่วนด้านเกี่ยวกับบทบาทการพัฒนาลูกค้าและชุมชนของ ธ.ก.ส. ไม่ค่อยแพร่หลายนัก พบเพียงการกล่าวถึงเพียงเล็กน้อยในงานวิจัยของเพลิน สุขมา (2551) เรื่อง บทบาทธนาคาร เพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส) ช่วง พ.ศ. 2540-2550 ในการสนองนโยบายของ รัฐบาลด้านเกษตรกร ซึ่งได้กล่าวถึงประเด็นด้านการพัฒนาของ ธ.ก.ส. ไว้ว่า ธ.ก.ส. ได้ร่วมมือกับ สถาบันเพื่อการพัฒนาการเกษตรและชนบท จำเนียร สารระนาค และเครือข่ายกสิกรรมไร้สารพิษแห่ง ประเทศไทย จัดอบรมเกษตรกร ตามโครงการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิต หลักสูตรสี่ธรรมชีวิต เพื่อแนะแนวทางการดำเนินชีวิต การสร้างกลุ่มและองค์กรชุมชน ภายใต้ยุทธศาสตร์เศรษฐกิจพอเพียง ผลของการอบรมทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น มีการรวมตัวกันลด ละ เลิกอบายมุข มีการทำปุ๋ย อินทรีย์ชีวภาพ ทำให้ผลผลิตข้าวอินทรีย์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ระบบนิเวศน์สมบูรณ์ และเกษตรกร มีความพอใจในความสัมพันธ์ของตนกับพนักงาน ธ.ก.ส. ที่ให้มากกว่าสินเชื่อเพื่อพัฒนาชนบท ซึ่งงานวิจัยได้สรุปว่า ธ.ก.ส. จำเป็นต้องเข้าไปมีบทบาทในการเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้จ่ายของ เกษตรกร สนับสนุนการออมให้มากขึ้นและให้พึ่งพาตนเองและชุมชน ไม่รอเพียงการช่วยเหลือจากรัฐ

กล่าวโดยสรุป ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรแม้จะเป็นสถาบันการเงินที่มีรูปแบบการดำเนินงานเหมือนธนาคารพาณิชย์ แต่ตั้งขึ้นมาเฉพาะกิจของรัฐ จึงไม่สามารถมีบทบาทด้านการเป็นสถาบันการเงินเชิงธุรกิจอย่างเดียวได้ หากแต่ด้วยความใกล้ชิดกับลูกค้าเกษตรกรและชุมชนในชนบท จึงต้องดำเนินบทบาทด้านการพัฒนาลูกค้าและชุมชนในการให้ความรู้ สนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการรวมตัว สร้างรายได้ สร้างความเข้มแข็งให้กับคนในชนบทควบคู่ไปกับการเป็นแหล่งเงินทุน เพื่อให้คุณภาพชีวิตของคนในชนบทดีขึ้นได้อย่างแท้จริงตามวิสัยทัศน์ของธนาคาร

2.2 โครงการชุมชนอุดมสุข

โครงการชุมชนอุดมสุขเป็นโครงการหนึ่งที่อยู่ภายใต้บทบาทด้านการพัฒนาชุมชนของ ธ.ก.ส. ซึ่งเป็นโครงการต่อเนื่องมาตั้งแต่โครงการพัฒนาชุมชนต้นแบบตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในปี พ.ศ. 2549 ที่ให้สมาชิกในชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ นำไปสู่การเชื่อมโยงเครือข่ายเศรษฐกิจชุมชน โดยมีชุมชนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงรวมทั้งสิ้น 7,927 ชุมชน และต่อมาในปี พ.ศ. 2561 ธ.ก.ส. ได้เริ่มดำเนินโครงการชุมชนอุดมสุข ซึ่งเป็นการพัฒนาชุมชนต้นแบบดังกล่าวไปสู่การเป็นชุมชนอุดมสุข ทั้ง 4 มิติ คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรม ประเพณี และเมื่อชุมชนได้ผ่านมาตรฐานตามเกณฑ์ชุมชนอุดมสุขของ ธ.ก.ส. แล้ว ในปีต่อ ๆ มา ยังต้องมีการรักษามาตรฐานชุมชนอุดมสุข โดยยังมีโครงการย่อยและงบประมาณให้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

2.2.1 ที่มาของโครงการ

ด้วยวิสัยทัศน์ของธนาคารในขณะนั้น “เป็นธนาคารพัฒนาชนบทที่มั่นคง มีการจัดการที่ทันสมัยให้บริการทางการเงินครบวงจร เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรอย่างยั่งยืน” มีพันธกิจที่สำคัญคือ มุ่งมั่นหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี และยึดมั่นในการสร้างคุณค่าร่วมที่สมดุลด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างมั่นคง ยั่งยืน และยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาศักยภาพชุมชนแบบบูรณาการ เพื่อความยั่งยืนของเศรษฐกิจฐานราก สังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีเป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ คือ ยกระดับคุณภาพชีวิตเกษตรกรอย่างยั่งยืน และสร้างคุณค่าร่วมระหว่างองค์กร สังคมและสิ่งแวดล้อม ที่มุ่งเน้นการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals :SDGs) โดยให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาให้เกิดประโยชน์กับสังคม ช่วยเหลือเกษตรกรลูกค้าให้สามารถเพิ่มผลผลิต การผลิต (Productivity) และสร้างมูลค่าเพิ่มผลผลิต (Value added) ตลอดห่วงโซ่สินค้าเกษตร

โดยผ่านกลไกของชุมชน ภายใต้หลักการเกื้อกูล แบ่งปัน เป็นธรรม (Care Share Fair) ในขณะเดียวกันก็ส่งเสริมให้เกิดผลตอบแทนทางเศรษฐกิจเกิดความมั่นคงและยั่งยืน จนนำไปสู่การเป็นชุมชนอุดมสุขอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพตามแนวทางมาตรฐานด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรมประเพณีในที่สุด

ดังนั้น ฝ่ายพัฒนาลูกค้าและชนบท ธ.ก.ส. จึงจัดทำโครงการชุมชนอุดมสุข ประจำปี พ.ศ. 2561 โดยใช้กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นเครื่องมือหลักในการดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาค การเกษตรและชนบท เพื่อต่อยอดชุมชนต้นแบบตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปสู่การเป็น ชุมชนอุดมสุข โดยพัฒนาชุมชนต้นแบบฯ 7,927 ชุมชน ให้เกิดความเข้มแข็งทั้งในมิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านสังคม มิติด้านสิ่งแวดล้อม และมิติด้านวัฒนธรรมประเพณี ตามกระบวนการพัฒนา ที่สอดคล้องกับศักยภาพของแต่ละชุมชนให้สามารถตอบสนองต่อการประกอบอาชีพของเกษตรกร ลูกค้า และสมาชิกในชุมชน โดยให้บูรณาการร่วมกับโครงการต่างๆ ของธนาคาร พัฒนาศักยภาพ ชุมชนต้นแบบฯ ให้เชื่อมโยงการผลิต การตลาด กับผู้ประกอบการ SME หรือ สหกรณ์ หรือ ตลาด ประชากรรัฐ ตลอดจนมีความรู้ทางการเงิน (Financial Literacy) เพื่อให้เกิดวินัยทางการเงินรู้จัก การใช้เงินอย่างถูกต้องโดยใช้หลัก 3 รู้ คือ รู้ชีวิต รู้การออม รู้ก่อนกู้ สามารถบริหารจัดการหนี้ ในชุมชนโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม จนผ่านเกณฑ์ประเมินมาตรฐานชุมชนอุดมสุข (ฝ่ายพัฒนา ลูกค้าและชนบท, 2561)

2.2.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ

- 1) เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ตามบริบท ของชุมชน
- 2) เพื่อสนับสนุนองค์ความรู้และกระบวนการเรียนรู้ด้านการจัดการทรัพยากร การพึ่งพาตนเอง นำไปสู่การรวมกลุ่มอาชีพหรือกลุ่มการเงิน เพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนนำไปสู่ชุมชน อุดมสุขในมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม
- 3) เพื่อพัฒนาทักษะการบริหารจัดการธุรกิจและการตลาดของกลุ่มอาชีพในชุมชน ให้เป็นเครือข่ายการสร้างมูลค่าเพิ่มผลผลิต (Value Chain) โดยสนับสนุน พัฒนา ส่งเสริม ให้สมาชิก ชุมชน กลุ่มอาชีพ หรือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในชุมชนต้นแบบฯ เกิดการเชื่อมโยงผลผลิตได้อย่าง มีระบบ

2.2.3 เป้าหมายโครงการ

มุ่งยกระดับชุมชนสู่ชุมชนอุดมสุขทั้งสิ้น จำนวน 7,927 ชุมชนทั่วประเทศ ภายในปีบัญชี 2564 ซึ่งกำหนดให้เป็นตัวชี้วัด KPI ระดับองค์กร และ IRDP จึงได้กำหนดเป็นเกณฑ์การประเมิน ดังนี้

ตารางที่ 1 ตัวชี้วัดและเกณฑ์ประเมินผลโครงการชุมชนอุดมสุข

ผลส.	จำนวนชุมชนต้นแบบฯ	ผ่านเกณฑ์มาตรฐานชุมชนอุดมสุขในปีบัญชี 2561	ผ่านเกณฑ์มาตรฐานชุมชนอุดมสุขในปีบัญชี 2562-2654	ตัวชี้วัดไตรมาสที่ 3-4 (ชุมชน)					
				เป้าหมายชุมชนที่ผ่านเกณฑ์ตามมาตรฐานชุมชนอุดม					
				ก.ย.-61	ต.ค.-61	พ.ย.-61	ธ.ค.-61	ม.ค.-62	ก.พ.-62
ผนบ.	1,093	111	982	28	42	56	69	90	111
ผนล.	1,151	116	1035	29	43	58	72	94	116
ผอบ.	1448	146	1302	36	55	73	91	119	146
ผอล.	1241	125	1116	31	47	62	78	102	125
ผก.	612	62	550	15	23	31	39	50	62
ผตอ.	537	54	483	14	20	27	34	43	54
ผตด.	547	55	492	14	21	27	34	45	55
ผตบ.	520	52	468	13	20	26	33	42	52
ผตล.	749	76	673	19	28	38	48	62	76
สกน.	29	3	26	1	1	2	2	3	3
รวม	7,927	800	7,127	200	300	400	500	650	800

ที่มา : คำชี้แจงวิธีปฏิบัติโครงการชุมชนอุดมสุขของ ธ.ก.ส.

2.2.4 ขั้นตอนการดำเนินงาน

1) แต่งตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนโครงการชุมชนอุดมสุข ประจำสำนักงาน ธ.ก.ส. จังหวัด ประกอบด้วยผู้อำนวยการสำนักงาน ธ.ก.ส. จังหวัด เป็นประธานกรรมการ ผู้จัดการสาขาในสังกัด เป็นกรรมการ (ซึ่งมักจะมอบหมายให้หัวหน้าหน่วยอำเภอที่ปฏิบัติงานหลักด้านสินเชื่อของสาขารับไปดำเนินการ) และพนักงานพัฒนาลูกค้า ประจำสำนักงาน ธ.ก.ส. จังหวัด เป็นกรรมการและเลขานุการ

2) จัดทำแผนพัฒนาชุมชนร่วมกับผู้นำชุมชนจัดประชุมสมาชิกในชุมชน เพื่อหาสิ่งที่ชุมชนต้องการพัฒนาเพิ่มในแต่ละด้าน โดย ธ.ก.ส. จะมีโครงการย่อยในแต่ละด้านที่จะสนับสนุนให้ชุมชนเข้าสู่การเป็นชุมชนอุดมสุขทั้ง 4 มิติ เช่น โครงการธุรกิจชุมชนสร้างไทย เป็นโครงการในมิติด้านเศรษฐกิจที่เน้นให้สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำแก่ชุมชนในการทำธุรกิจ โครงการเกษตรกรคนเก่ง เป็นโครงการในมิติด้านสังคม เป็นต้น โดยการจะเลือกดำเนินการโครงการย่อยใดบ้างนั้น ขึ้นอยู่กับความต้องการ

ของชุมชนและ ธ.ก.ส. เห็นว่าเหมาะสม ซึ่งนอกเหนือจากโครงการที่ ธ.ก.ส. สนับสนุนยังสามารถให้ชุมชน จัดทำแผนโดยบูรณาการร่วมกับส่วนงานราชการอื่นหรือเป็นแผนของชุมชนเอง

สำหรับในบริบทของชุมชนบ้านดอนสีนนท์ ธ.ก.ส. ได้สนับสนุนโครงการย่อยในมิติ ด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรมประเพณี ดังนี้

- มิติด้านเศรษฐกิจ – โครงการขับเคลื่อนองค์กรการเงินชุมชนสู่สถาบันการเงินประชาชน
- มิติด้านวัฒนธรรมประเพณี – โครงการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

3) ดำเนินโครงการย่อยตามที่ระบุไว้ตามแผนพัฒนาชุมชน พร้อมทั้งดำเนินกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมกับคนในชุมชน ได้แก่ การให้ความรู้ทางด้านการเงิน การให้ความรู้ด้านการประกอบอาชีพ การทำน้ำหมักชีวภาพ เป็นต้น

4) ติดตาม แนะนำ กำกับให้ชุมชนเป็นไปตามแผนชุมชนที่ได้กำหนดไว้ในแต่ละมิติ

5) ประเมินชุมชนตามมาตรฐานชุมชนอุดมสุข ปีละ 2 ครั้ง

6) รายงานผลการดำเนินโครงการ

2.2.5 เครื่องมือและโครงการย่อยในการสนับสนุนโครงการชุมชนอุดมสุข ในบริบทชุมชนบ้านดอนสีนนท์

จากขั้นตอนการดำเนินโครงการที่กล่าวมา จะเห็นว่า ธ.ก.ส. มีการนำเครื่องมือและโครงการที่จะสนับสนุนให้ชุมชนบ้านดอนสีนนท์กลายเป็นชุมชนอุดมสุขตามเกณฑ์ของ ธ.ก.ส. ดังนี้

1) แผนพัฒนาชุมชน

เป็นเครื่องมือที่ชุมชนใช้เป็นแนวทางในการป้องกัน แก้ไขปัญหา และพัฒนาชุมชน ประกอบด้วยข้อมูล แผนงานโครงการ/กิจกรรมที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ภายใต้การบูรณาการข้อมูล ความคิด วิเคราะห์ การตัดสินใจ โดยผ่านการประชุมสมาชิกชุมชน ดังนั้น แผนพัฒนาชุมชนจึงเป็นแผนที่เกิดจากความจำเป็นและความต้องการที่แท้จริงของสมาชิกในชุมชน เป็นบันไดขั้นแรกของการเชื่อมต่อไปยังแผนพัฒนาทุกระดับ โดยมีผู้นำชุมชนเป็นผู้บูรณาการจัดทำร่วมกับสมาชิกและทุกภาคส่วน เพื่อให้ได้แผนพัฒนาชุมชนที่มีความสมบูรณ์และครอบคลุมทุกมิติและนำไปสู่การพัฒนาที่สำเร็จของชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของวิวัฒน์ หามนตรี (2556) เรื่อง การจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลชัยฤทธิ์ อำเภอลำลูกกา จังหวัดอ่างทอง พบว่า การจัดทำแผนของชุมชนจะบรรลุผลสำเร็จเพราะผู้นำและชาวบ้านสามัคคีกัน เห็นประโยชน์ของการจัดทำแผนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการทำแผนอย่างต่อเนื่องจนเป็นวิถีชุมชน โดยจัดเวทีประชาคมทุกเดือนและติดตามการ

ดำเนินงานตามแผน ประกอบกับชุมชนได้ศึกษาดูงานและอบรมเพื่อพัฒนาความรู้ และเจ้าหน้าที่รัฐที่เต็มทีในการส่งเสริมชุมชน

2) กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้

เป็นการให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ แก่ชุมชน ผ่านการจัดเวทีในชุมชนและการพาศึกษาดูงาน โดยหลักๆ จะเป็นการให้ความรู้ทางการเงิน (Financial Literacy) เพื่อให้เกิดวินัยทางการเงิน รู้จักการใช้เงินอย่างถูกต้องผ่านหลัก 3 รู้ คือ รู้ชีวิต รู้การออม รู้ก่อนกู้ โดย 1) รู้ชีวิตเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รู้จักการใช้ชีวิตของตนเอง 2) รู้การออม เป็นผลจากการทำบัญชีครัวเรือนที่ ธ.ก.ส. แจก เพื่อให้คนในชุมชนตระหนักถึงรายได้และค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้ไปในแต่ละวันให้สามารถจัดการรายจ่ายที่ไม่จำเป็นออกได้ และแบ่งส่วนหนึ่งเก็บออมไว้ก่อนนำส่วนที่เหลือไปใช้จ่าย (รายรับ - เงินออม = รายจ่าย) ซึ่งจะมีเงินเก็บออมทุก ๆ เดือน ไม่มากก็น้อย และ 3) รู้ก่อนกู้ เป็นการให้ความรู้เหตุผลและความจำเป็นในการกู้เงิน แหล่งเงินกู้ แนะนำผลิตภัณฑ์ด้านสินเชื่อของ ธ.ก.ส. และการนำเงินกู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ สามารถบริหารจัดการหนี้ในชุมชน โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม ไปจนความรู้ในการประกอบอาชีพ การรวมตัวกันเป็นกลุ่มอาชีพในชุมชน แนะนำการรวมกลุ่มที่ถูกต้องเป็นวิสาหกิจชุมชน และความรู้ในการทำผลิตภัณฑ์ใช้เองในครัวเรือน เช่น น้ำหมักชีวภาพ น้ำยาล้างจาน น้ำยาซักผ้า เพื่อลดรายจ่ายในครัวเรือน

3) โครงการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

เป็นการพัฒนาชุมชนที่มีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถสร้างงานและรายได้จากการท่องเที่ยว อันจะเป็นการพัฒนาให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและยั่งยืน ส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ในท้องถิ่นของชุมชน รวมถึงขยายช่องทางการตลาดให้กับชุมชนท่องเที่ยว และเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับธนาคารในด้านพัฒนาสังคม ส่งเสริมธุรกิจชุมชน และอนุรักษ์วัฒนธรรมสิ่งแวดล้อม โดย ธ.ก.ส. ทำหน้าที่ ส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการประกอบธุรกิจท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในชุมชน ภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ประสานงานกับส่วนงานภายในและภายนอกธนาคาร ในการพัฒนาข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว ช่วยหาตลาดนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการตลาดวางแผนและจัดโฆษณาประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวชุมชน เชื่อมโยงธุรกิจผลิตภัณฑ์ชุมชนและการอำนวยความสะดวกของธนาคารเพื่อพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้นต่อไป ซึ่งกำหนดให้ชุมชนที่เข้าร่วมโครงการมุ่งเน้นการนำเสนอวิถีพอเพียงของเกษตรกรไทยในการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้เป็นแบบอย่างของการสร้างสุขที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและภูมิสังคมแห่งตนเพื่อให้ชุมชนได้รับประโยชน์อย่างแท้จริงจากกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งประกอบ

ไปด้วย 1) แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ซึ่งแสดงออกถึงประเพณีต่าง ๆ แหล่งท่องเที่ยวตามสภาพธรรมชาติ แสดงถึงความงดงามของภูมิประเทศ แหล่งท่องเที่ยวประเภทที่ให้ความบันเทิง และแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่มีลักษณะเฉพาะตัว 2) บริการการท่องเที่ยว เป็นบริการที่ตอบสนองความต้องการ ให้ความสะดวกสบายแก่นักท่องเที่ยวเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว เช่น การบริการด้านการคมนาคม สถานที่พักแรม อาหารและเครื่องดื่ม แหล่งจำหน่ายสินค้า การบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ แหล่งบันเทิง กิจกรรม และบริการอื่น ๆ 3) การตลาดท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่ทำให้เกิดการซื้อขายสินค้าและบริการ ก่อให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ชุมชนสามารถใช้ศักยภาพและทรัพยากรในท้องถิ่นหรือทุนชุมชน สร้างมูลค่าเพิ่มก่อให้เกิดรายได้แก่คนในชุมชน (สำนักการตลาดผลิตภัณฑ์ลูกค้าและท่องเที่ยวชุมชน, 2563)

จากงานวิจัยของศศิชา หม่อมลลิต (2562) เรื่อง ท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีสู่ความยั่งยืน กล่าวว่า การท่องเที่ยวตามรอยวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนต่างๆ ที่มีเอกลักษณ์ในด้านทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ได้รับความนิยมนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ภาครัฐจึงขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนผ่านโครงการต่างๆ หลายหน่วยงาน เช่น โครงการ OTOP นวัตกรรมดำเนินการโดยกรมการพัฒนาชุมชน ที่สนับสนุนให้มี การนำสินค้า OTOP ของชุมชนเข้ามารวมกับการท่องเที่ยว เพื่อให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจำหน่าย สินค้า OTOP ของชุมชน และจากกิจกรรมบริการด้านการท่องเที่ยว ซึ่งมีส่วนช่วยทำให้รายได้กระจายลงสู่ชุมชน โครงการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ที่สนับสนุนการท่องเที่ยวเมืองรอง เป็นต้น ซึ่งจากงานวิจัยพบว่า ผลประโยชน์ที่ชุมชนได้รับจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน มี 3 ด้าน 1) ด้านเศรษฐกิจ สามารถสร้างรายได้และมีโอกาสทางอาชีพเพิ่มมากขึ้นและบริหารการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) ด้านสังคม ชุมชนมีความรักและสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน รวมทั้งเกิดความภาคภูมิใจในความเป็นชุมชนของตนเอง 3) ด้านวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ชุมชนร่วมรักษาทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน และสืบทอดขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน ซึ่งจะเห็นได้ว่าสอดคล้องกับมิติของโครงการชุมชนอุดมสุข ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรมประเพณี นอกจากนี้ยังพบว่าปัจจัยสำคัญที่ชุมชนจะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้นั้นต้องมาจากความต้องการของชุมชนเองร่วมมือกัน หรือในบางชุมชนอาจมีหน่วยงานมาช่วยสนับสนุนในการให้ความรู้ด้านการจัดการ การบริหาร ดังนั้น การดำเนินโครงการชุมชนท่องเที่ยวของ ธ.ก.ส. เป็นโครงการหนึ่งที่สนับสนุนสิ่งที่รัฐให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนชุมชน

4) โครงการขับเคลื่อนองค์กรการเงินชุมชนสู่สถาบันการเงินประชาชน

ตามที่มีการตราพระราชบัญญัติสถาบันการเงินประชาชน พ.ศ. 2562 และประกาศของคณะกรรมการพัฒนาระบบสถาบันการเงินประชาชนที่ได้กำหนดให้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เป็นธนาคารผู้ประสานงาน สนับสนุนองค์กรการเงินชุมชนให้สามารถขอจดทะเบียนเป็นสถาบันการเงินประชาชน ที่มีสถานะเป็นนิติบุคคล เพื่อให้องค์กรการเงินชุมชนลูกค้ำ ธ.ก.ส. มีความเข้มแข็ง มีศักยภาพในการดำเนินกิจการ เป็นแหล่งเงินออม แหล่งเงินทุน สร้างรายได้ สร้างอาชีพให้แก่สมาชิกและชุมชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจระดับฐานราก และเพื่อเพิ่มโอกาสในการขยายงานด้านสินเชื่อและธุรกิจ ธ.ก.ส. (สำนักพัฒนาลูกค้ำสถาบันและองค์กรชุมชน, 2564)

ตัวชี้วัดของโครงการ ได้แก่ 1) องค์กรการเงินชุมชน มีทุนเพิ่มขึ้นร้อยละ 5 2) ต้องได้รับความเห็นชอบจากสมาชิกขององค์กรการเงินชุมชนด้วยมติไม่น้อยกว่า สามในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดที่มีอยู่ขององค์กรการเงินชุมชนนั้น 3) มีการจัดทำงบการเงินประจำปี ต่อเนื่องกันเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสองปี นับถึงวันยื่นคำขอจดทะเบียน และ 4) มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการทำงานมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งปี

สาระสำคัญของสถาบันการเงินประชาชน

สถาบันการเงินประชาชนทำหน้าที่เป็นธนาคารของชุมชน ให้บริการรับฝากเงิน ให้สินเชื่อและเป็นตัวแทนรับชำระเงินและโอนเงินของสมาชิกและประชาชน โดยมีพื้นที่ดำเนินงานไม่เกินเขตตำบลของสถาบันฯ และเขตหมู่บ้านที่ติดกับตำบลดังกล่าว

ประเภทขององค์กรการเงินชุมชนที่สามารถจดทะเบียนเป็นสถาบันการเงินประชาชน

- 1) กลุ่มออมทรัพย์หรือกลุ่มสัจจะ
- 2) กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต
- 3) สถาบันการเงินชุมชน
- 4) วิสาหกิจชุมชนที่ให้บริการทางการเงินและไม่มีเป็นนิติบุคคล

หากเราพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ของ ธ.ก.ส. ที่แม้จะเป็นสถาบันการเงินเฉพาะกิจที่รัฐบาลได้จัดตั้งขึ้นสำหรับเกษตรกรโดยเฉพาะ ให้เกษตรกรสามารถกู้เงินมาลงทุนได้ แต่เนื่องจากโครงสร้างทางการเงินและการดำเนินงานที่ปรับให้มีความเหมาะสมกับการผลิตทางการเกษตรที่มีความเชื่อมโยงกับระบบทุนของความเป็นธนาคารกับองค์กรการเงินระดับโลก จึงต้องมีการจัดองค์การแบบสมัยใหม่ และเป็นไปตามหลักทุนนิยม ตรงกันข้ามกับเกษตรกรระดับชาวบ้านซึ่งเป็นลูกค้ำส่วนใหญ่ของ ธ.ก.ส. ที่มีการใช้วิธีการผลิตแบบเดิม ๆ หรือไม่ได้นำเทคโนโลยีมาใช้มากนัก ทำให้การผลิตขาดประสิทธิภาพ ดังนั้น เมื่อเกษตรกรเข้ามาเป็นลูกค้ำของของสถาบันการเงินระบบทุนนิยม จึงกลายเป็นผู้พึ่งพิงทุน

ขนาดใหญ่อย่างยากที่จะหลุดพ้น จึงอาจมองได้ว่าสถาบันการเงินแบบ ธ.ก.ส. ไม่สอดคล้องกับการเป็นแหล่งทุนของเกษตรกรระดับชาวบ้าน ดังจะเห็นได้จากประวัติการเป็นหนี้ของชาวไร่ ชาวนากับ ธ.ก.ส. ที่มีอยู่มากมาย ดังนั้น การจัดตั้งองค์กรทางการเงินในชุมชนจะสามารถเป็นแหล่งทุนที่ช่วยเหลือเกษตรกรระดับชาวบ้านด้วยความเอื้อเฟื้อกันของสมาชิกและใช้บรรทัดฐานของกลุ่มเป็นสิ่งแวดล้อมทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งได้ (สุรวุฒิ ปัดไธสง, 2550)

อย่างไรก็ตามแม้ ธ.ก.ส. จะเป็นธนาคารที่เลี้ยง ช่วยผลักดันให้ชุมชนมีสถาบันการเงินที่เข้มแข็งเป็นของตนเองภายใต้โครงการดังกล่าว แต่ด้วยความเป็นธนาคารขนาดใหญ่และยังขับเคลื่อนด้วยการดำเนินธุรกิจ ผลลัพธ์ที่ ธ.ก.ส. มองว่าจะได้รับจากโครงการนี้ คือ สามารถขยายงานด้านสินเชื่อ เป็นแหล่งเงินทุนให้สถาบันฯ ปล่อยสินเชื่อแก่สมาชิกได้อีกทอดหนึ่ง รวมทั้งให้สถาบันฯ เป็นเครือข่ายในการรับชำระสินเชื่อของคนในพื้นที่ส่งให้แก่ ธ.ก.ส. ดังนั้น แม้ชุมชนจะมีสถาบันการเงินเป็นของตนเองก็ไม่ได้ทำให้ ธ.ก.ส. เสียประโยชน์ แต่ยังคงเห็นโอกาสการขยายธุรกิจจากจุดนี้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของสถาบันการเงินว่าจะสามารถบริหารเงินทุนของตน โดยไม่พึ่งพิงแหล่งทุนขนาดใหญ่อย่าง ธ.ก.ส. ได้มากน้อยเพียงใด

2.2.6 เป้าหมายและเกณฑ์ประเมินผลชุมชนอุดมสุข

ตารางที่ 2 เป้าหมายในมิติทั้ง 4 ด้านของโครงการชุมชนอุดมสุข

มิติด้าน	เป้าหมาย
1. มิติด้านเศรษฐกิจ	การส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนมีการเติบโตทางเศรษฐกิจ มีรายได้ พ้นขีดความยากจน มีเงินออม มีการจัดการเพิ่มมูลค่าแก่ผลผลิตหลักการเกษตรและมีสถาบันการเงินชุมชน ที่ได้มาตรฐาน
2. มิติด้านสังคม	การส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม มีโครงสร้างการบริหารจัดการของผู้นำชุมชน คนในชุมชนไม่มีการว่างงาน มีระบบการดูแลผู้ด้อยโอกาสและสวัสดิการชุมชนส่งเสริมสนับสนุนให้มีจิตอาสา มีความมั่นคงปลอดภัยด้านอาหาร มีระบบรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
3. มิติด้านสิ่งแวดล้อม	การส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนมีระบบการจัดการมลพิษและลดการใช้สารเคมี ส่งเสริมสนับสนุนการลดภาวะโลกร้อนมีระบบการจัดการด้านพลังงานทางเลือก มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจคนในชุมชนมีสุขภาพกายและจิตที่ดี มีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานครบถ้วนและมีการถ่ายทอดความรู้เทคโนโลยี

4.มิติด้านวัฒนธรรม ประเพณี	การส่งเสริมสนับสนุนให้คนในชุมชนมีการยกย่องคนทำความดีให้เป็นแบบอย่าง (Role Model) ส่งเสริม อนุรักษ์ วัฒนธรรม เพื่อสืบทอดวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีกระบวนการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้คนรุ่นใหม่ มีแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชาติพันธุ์และมีการนำวัฒนธรรมประเพณีมาสร้างมูลค่าเพิ่ม
-------------------------------	--

ที่มา : ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร, 2561

เมื่อพิจารณาโครงการย่อยที่ ธ.ก.ส. ดำเนินการให้แก่ชุมชนบ้านดอนสีนนท์ ทั้งการขับเคลื่อนองค์กรการเงินชุมชนสู่สถาบันการเงินประชาชน ที่ชัดเจนว่าเป็นโครงการด้านเศรษฐกิจและโครงการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ที่แม้จะเป็นโครงการที่อยู่ในมิติด้านวัฒนธรรม เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่สิ่งที่ได้มาจากการท่องเที่ยวก็คือผลลัพธ์ทางด้านเศรษฐกิจ รวมไปถึงกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างความรู้ทางการเงิน การประกอบอาชีพ การจัดทำน้าหมักชีวภาพ ล้วนเป็นกิจกรรมที่ส่งผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจทั้งสิ้น ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาผลทางด้านเศรษฐกิจจากโครงการชุมชนอุดมสุขที่มีต่อชุมชนบ้านดอนสีนนท์ โดยในเกณฑ์การประเมินผลของโครงการด้านเศรษฐกิจมีดังนี้

1. มีอัตราการได้สุทธิเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 5
2. มีอัตราเงินออมไม่น้อยกว่าร้อยละ 5 ของรายได้รวม
3. มีการจัดการผลิตภัณฑ์เพิ่มมูลค่าผลผลิตหลัก
4. มีองค์กรการเงินชุมชนที่ได้มาตรฐาน

2.2.7 งบประมาณ

ธ.ก.ส. จัดสรรงบประมาณดำเนินงานตามโครงการชุมชนอุดมสุขเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการพัฒนา จำนวน 7,927 ชุมชนทั่วประเทศ ชุมชนละ 7,500 บาท และค่าใช้จ่ายในการประเมินชุมชนตามเกณฑ์มาตรฐานครบทั้ง 4 มิติ สำนักงานจังหวัดละ 2 ครั้ง ๆ ละ 2,000 บาท และเนื่องจากเป็นโครงการต่อเนื่อง ชุมชนที่ได้รับการยกระดับเป็นชุมชนอุดมสุขเรียบร้อยแล้ว ในปี 2561 จะได้รับงบประมาณเพื่อรักษามาตรฐานชุมชนแทนปีละ 2,000 บาท ในส่วนของงบประมาณของโครงการย่อยจะแตกต่างหากจากงบประมาณของโครงการชุมชนอุดมสุข ซึ่งสำหรับชุมชนบ้านดอนสีนนท์ ได้รับงบประมาณรวมทั้งโครงการ ดังนี้

ตารางที่ 3 งบประมาณของโครงการชุมชนอุดมสุขต่อชุมชนบ้านดอนสีนันท

สิ่งที่ดำเนินการกับชุมชนบ้านดอนสีนันท	งบประมาณ (บาท)
จัดทำแผนและกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้	7,500 (ปีแรก) 2,000 (ปีถัดไป จำนวน 3 ปี)
โครงการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว (ปี 2563)	100,000
โครงการขับเคลื่อนองค์กรการเงินชุมชน สู่สถาบันการเงินประชาชน (ปี 2564)	37,000
รวมทั้งโครงการ	150,500

ที่มา : ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

2.2.8 ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากโครงการฯ

- 1) ชุมชนที่ผ่านกระบวนการพัฒนาในมิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านสังคม มิติด้านสิ่งแวดล้อม และมิติด้านวัฒนธรรมประเพณี มีเศรษฐกิจชุมชนที่ดีขึ้นส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและเป็นชุมชนอุดมสุข
- 2) ชุมชนได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ สร้างกระบวนการเรียนรู้การพึ่งพาตนเอง นำไปสู่การรวมกลุ่มอาชีพหรือกลุ่มการเงิน มีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายเศรษฐกิจชุมชนและเข้าถึงแหล่งเงินทุนและเป็นกลไกในการประกอบอาชีพ มีรายได้ที่เพิ่มขึ้น
- 3) มีฐานข้อมูลชุมชนในแต่ละด้านของงานพัฒนาชนบทได้อย่างครบถ้วนเพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการบริหารจัดการแผนงานโครงการที่จะต้องดำเนินตามแผนยุทธศาสตร์ต่อไปได้

2.2.9 ถอดองค์ความรู้ชุมชนอุดมสุขยอดเยี่ยม

ในปีพ.ศ. 2564 ชุมชนบ้านผาไร่ อําเภอนิคมบราวง จังหวัดพิษณุโลก ได้รับความวัลชนะเลิศชุมชนอุดมสุขยอดเยี่ยมจาก ธ.ก.ส. ซึ่งชุมชนดังกล่าวประชากรส่วนใหญ่ทำนาเป็นอาชีพหลัก ยามว่างจึงได้รวมกลุ่มกันประกอบอาชีพเสริมหลายกลุ่มอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้กับคนในชุมชน ต่อมา ธ.ก.ส. ได้เข้ามาสนับสนุนองค์ความรู้ ได้แก่ เทคนิควิธีการทางวิชาชีพสมัยใหม่ การลดค่าใช้จ่าย/เพิ่มรายได้ การพึ่งพาตนเองผ่านโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการเกษตรอินทรีย์ 459 เป็นต้น รวมทั้งสนับสนุนเงินทุนเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ และผลักดันการเป็นชุมชนท่องเที่ยว ทำให้มีกลุ่มลูกค้าใหม่เพิ่มขึ้น สร้างรายได้เพิ่มจากการขายผลิตภัณฑ์ชุมชน ชักจูงคนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมในชุมชน โดยสร้างอาชีพต่อยอดจากอาชีพบรรพบุรุษด้วยการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ

มาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน เพิ่มช่องทางการขายผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่ตลาด Online มากขึ้น สร้างความมั่นคงทางรายได้เป็นแรงจูงใจและสร้างกิจกรรมแลกเปลี่ยนองค์ความรู้กับภาคีเครือข่ายให้เรียนรู้ไปด้วยกัน โดยในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนจะมีทั้งแผนระยะสั้น (1 ปี) และแผนระยะยาว (3 ปี) และให้สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมทบทวนแผน อีกทั้งชุมชนมีการพัฒนาทั้ง 4 มิติ โดย 1) เน้นกิจกรรมการร่วมกลุ่มพัฒนาอาชีพ 2) จัดสรรผลประโยชน์ให้แก่สาธารณะ (โรงเรียน หมู่บ้าน วัด) 3) รณรงค์การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม สนับสนุนธนาคารขยะ และแปรรูปวัสดุเหลือใช้เพื่อสร้างรายได้เสริมลดมลพิษ และ 4) จัดกิจกรรมรักษาประเพณีต่าง ๆ ที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาของชุมชนทุกปี ซึ่งปัจจัยที่ทำให้ชุมชนประสบความสำเร็จ เนื่องจากคนในชุมชนรักและสามัคคีสามารถพึ่งพาอาศัยกัน การมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง รู้เท่าทันข่าวสารและนำไปสื่อสารให้คนในชุมชนได้รับรู้ คนในชุมชนใฝ่การเรียนรู้ เข้ารับการอบรมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ จนเกิดปราชญ์ชาวบ้านถึง 10 ท่าน ซึ่งเป็นแหล่งองค์ความรู้แก่คนรุ่นหลังได้เป็นอย่างดี (ฝ่ายพัฒนาลูกค้าและชนบท, 2564)

กล่าวโดยสรุป โครงการพัฒนาส่งเสริมศักยภาพชุมชนต้นแบบตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อยกระดับสู่ชุมชนอุดมสุข หรือโครงการชุมชนอุดมสุขของ ธ.ก.ส. เป็นโครงการต่อเนื่องโดยสำนักงาน ธ.ก.ส. ประจำแต่ละจังหวัด จะเข้าไปคัดเลือกชุมชนที่ยังมีการรวมตัวกันได้อยู่และประเมินชุมชนในพื้นที่ตามมาตรฐานของชุมชนอุดมสุขทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เพื่อนำไปจัดทำแผนการพัฒนามาร่วมกับชุมชนว่ายังขาดการพัฒนาในด้านใด โดยนำเอาโครงการอื่นๆ ของ ธ.ก.ส. เข้ามาสนับสนุนชุมชน เน้นการให้ความรู้ รวมไปถึงโครงการของส่วนราชการอื่นหรือโครงการของชุมชนเองแล้วแต่ความต้องการของชุมชน หลังจากผ่านระยะเวลาการพัฒนา ธ.ก.ส. จะเข้าประเมินชุมชนอีกครั้ง ซึ่งทำให้เห็นว่าโครงการชุมชนอุดมสุข เป็นเหมือนโครงการภาพใหญ่ที่เฟ้นหาชุมชนและประเมินผลชุมชนให้ครบเกณฑ์ 4 ด้านของธนาคาร หากแต่ในรายละเอียดของการพัฒนาชุมชนในแต่ละด้านนั้น ธ.ก.ส. จะมีโครงการต่างๆ มาสนับสนุน ทั้งนี้ เมื่อชุมชนได้รับการพัฒนาในแต่ละด้านจนได้มาตรฐานชุมชนอุดมสุขของ ธ.ก.ส. แล้ว ก็เรียกรวมการพัฒนาชุมชนนั้นๆ ว่าเป็นการพัฒนาตามโครงการชุมชนอุดมสุขของ ธ.ก.ส.

2.3 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

จากการมุ่งเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ ทั่วโลก จนเกิดปัญหาในด้านอื่นๆ โดยเฉพาะด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม สมัชชาสหประชาชาติ จึงได้จัดตั้ง “คณะกรรมการธิการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (WCED)” เพื่อศึกษาเรื่องการสร้างความสมดุลระหว่างสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนา โดยคณะกรรมการธิการโลกฯ จัดทำรายงาน “Our Common Future” นำเสนอแนวความคิด

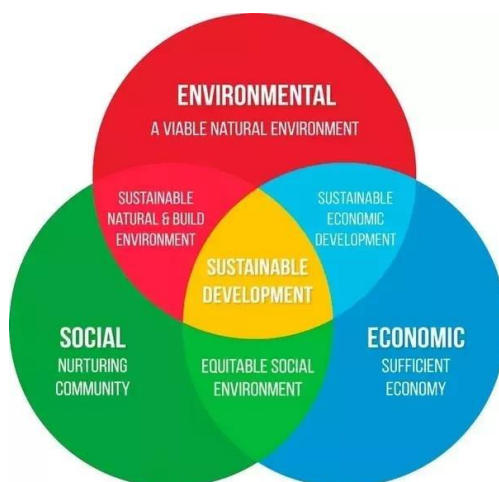
การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) เป็นกรอบการดำเนินงานด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนของประชาคมโลก ซึ่งการพัฒนาที่ยั่งยืนจะเป็นการพัฒนาแบบองค์รวม ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ให้ดีขึ้นไปด้วยกัน แม้ว่าบริบทแวดล้อมจะเปลี่ยนแปลงไป แต่ผลจากการพัฒนายังสามารถส่งผลให้มีคุณภาพชีวิตดีขึ้นต่อเนื่องไปยังอนาคต

2.3.1 แนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน

ดังที่กล่าวมาจะเห็นว่า เป้าหมายสูงสุดอยู่ที่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรโดยไม่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติเกินศักยภาพ และสร้างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ตามแนวคิด Triple bottom line ของ John Elkington ประกอบด้วยกำไร (Profit) มนุษย์ (People) และโลกหรือทรัพยากรธรรมชาติ (Planet) ที่เชื่อมโยงกัน โดยแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนจากองค์ประกอบของการพัฒนา 3 ประการ (อนันตชัย ยูรประถม และคณะ, 2557 อ้างถึงใน ปาริฉัตร บัวเข็ม, 2563) มีดังนี้

- 1) แนวทางด้านเศรษฐกิจ คือ การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทำให้เศรษฐกิจเติบโตอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์ต่อประชากรโดยรวม
- 2) แนวทางด้านสังคม คือ การรักษาความสมดุลของระบบสังคม มีความเท่าเทียมมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจระหว่างคนแต่ละรุ่น แต่ละระดับ โดยเฉพาะระดับรากหญ้า จึงจะก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน
- 3) แนวทางด้านสิ่งแวดล้อม คือ การอนุรักษ์ระบบนิเวศน์ ความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อให้โลกมีระบบนิเวศน์ที่มีเสถียรภาพ ซึ่งรวมถึงสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นด้วย

รูปภาพที่ 3 การพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วยสมดุลระหว่างทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม

ที่มา : Roll'n'Code, 2018 อ้างถึงใน ปาริฉัตร บัวเข็ม (2563)

2.3.2 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

ในการประชุมสมัชชาสหประชาชาติ (UN) เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2558 ประเทศสมาชิก รวมถึงประเทศไทย ได้ร่วมลงนามรับรองวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. 2030 เป็นกรอบการพัฒนาของโลก เพื่อบรรลุผลทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนร่วมกัน ภายในปี ค.ศ. 2030 และได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เป็นแนวทางให้แต่ละประเทศดำเนินการ จำนวน 17 เป้าหมาย 169 เป้าประสงค์ (SDG Targets) ซึ่ง 17 เป้าหมายหลักประกอบไปด้วย

- 1) ขจัดความยากจน - การลดความยากจนทั้งทางเศรษฐกิจ และความยากจนในด้านอื่นๆ ครอบคลุมคนทุกกลุ่ม ทั้งชาย หญิง เด็ก และคนยากจน
- 2) ขจัดความหิวโหย - บรรลุความมั่นคงทางอาหาร ยุกระดับโภชนาการและส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืนครอบคลุมประเด็นต่างๆ ตั้งแต่การเข้าถึงอาหารปลอดภัยอย่างมีโภชนาการ
- 3) การมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี - สร้างหลักประกันว่าคนมีสุขภาพที่ดีและส่งเสริมสวัสดิภาพสำหรับทุกคน ทุกวัย รวมถึงลด การเสียชีวิตทั้งจากโรคและสารเคมี
- 4) การศึกษาที่มีคุณภาพ - สร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม ส่งเสริมทักษะ ทางอาชีพ และการเป็นผู้ประกอบการ
- 5) ความเท่าเทียมทางเพศ - ยุติการเลือกปฏิบัติ และขจัดความรุนแรงทุกรูปแบบ ต่อผู้หญิงและเด็กหญิง สนับสนุนให้เพศหญิง มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในทุกระดับ
- 6) น้ำสะอาดและการสุขาภิบาล - การจัดให้มีน้ำและสุขอนามัยสำหรับทุกคน มีการบริหารจัดการที่ยั่งยืน รวมถึงประเด็นด้านการบริหารจัดการน้ำและการบำบัดน้ำเสีย
- 7) พลังงานสะอาดและจ่ายได้ - ให้ทุกคนสามารถเข้าถึงพลังงานสมัยใหม่ในราคาที่เข้าถึงได้ มีการปรับปรุงประสิทธิภาพการใช้พลังงานและเพิ่มสัดส่วนพลังงานทดแทนให้มากขึ้น
- 8) งานที่มีคุณค่า เศรษฐกิจที่เติบโต - ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน ครอบคลุมประเด็น ทั้งด้านการจ้างงาน การส่งเสริมผู้ประกอบการ และความเข้มแข็งของสถาบันการเงิน
- 9) อุตสาหกรรม นวัตกรรม โครงสร้างพื้นฐาน ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ยั่งยืน ประกอบด้วย 3 ด้านหลัก คือ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน อุตสาหกรรม และนวัตกรรม
- 10) ลดความเหลื่อมล้ำ - ลดความไม่เสมอภาคภายในประเทศและระหว่างประเทศ ให้ทุกคนสามารถเข้าถึงโอกาสทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองได้ โดยไม่เลือกปฏิบัติ

11) เมืองและชุมชนที่ยั่งยืน - ทำให้เมืองและชุมชนปลอดภัย มีการดูแลรักษา ทั้งด้านการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ในพื้นที่อย่างยั่งยืน

12) การผลิตและบริโภคที่รับผิดชอบ - สนับสนุนรูปแบบการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน ที่ครอบคลุมถึงการลดของเสียจากการผลิต และลดการปล่อยมลพิษ

13) การรับมือกับ Climate Change - มีแผนรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่เกิดขึ้น โดยสร้างความตระหนักรู้และความสามารถในการปรับตัวในทุกประเทศ

14) นิเวศทางทะเลและมหาสมุทร - การอนุรักษ์ทะเล และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืน ทั้งในด้านการลดการทำประมงที่ผิดกฎหมายและลดการปล่อยมลพิษลงแหล่งน้ำ

15) ระบบนิเวศบนบก - ปกป้อง ป่าฟื้นฟู สนับสนุนการดูแลระบบนิเวศบนบกและจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน รวมถึงการหยุดการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ

16) สันติภาพและสถาบันเข้มแข็ง ส่งเสริมสังคมที่สงบสุข ให้ทุกคนเข้าถึงความยุติธรรมครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ อาทิ ลดความรุนแรง ยุติการข่มเหง การค้าอาวุธและฟอกเงิน เป็นต้น

17) หุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา - เพิ่มความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยการสนับสนุนแผนระดับชาติเพื่อการบรรลุเป้าหมายในการสนับสนุนประเทศกำลังพัฒนา

รูปภาพที่ 4 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน 17 เป้าหมาย

ที่มา : สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2558

2.3.3 การพัฒนาที่ยั่งยืนในประเทศไทย

แนวคิดการพัฒนาในประเทศไทยในอดีต ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ไม่สมดุลกับการพัฒนาด้านอื่น ดังที่สมคิด จาตุศรีพิทักษ์, 2546 อ้างถึงใน นินาวาลย์ ปานากาเซ็ง แมงกาจิ (2550) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 เป็นต้นมาว่าเป็นเศรษฐกิจที่เติบโตโดยฐานรากไม่เข้มแข็งเกิดความเหลื่อมล้ำ และไม่ได้คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมเท่าใดนัก จึงเป็นการเติบโตที่ไม่สมดุลและไม่ยั่งยืน ในทำนองเดียวกับอมรารวรรณ ทิวถนอม, 2548 อ้างถึงในนินาวาลย์ ปานากาเซ็ง แมงกาจิ (2550) ได้ให้แนวคิดว่าการพัฒนาของประเทศไทยที่ผ่านมาเน้นเพียงการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ใช้ทุนธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือย ขาดความอุดมสมบูรณ์ เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทำให้วิถีชีวิตของคนไทยไม่สมดุลกับสิ่งแวดล้อม ส่งผลต่อการลดทอนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทย เกิดเป็นการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน จึงต้องปรับเปลี่ยนการพัฒนาให้เหมาะสมและสมดุลทั้งมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

ต่อมาประเทศไทยได้นำเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) มาใช้ โดยได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (กพย.) ขึ้นตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2559 เพื่อให้การดำเนินงานด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศมีความครอบคลุมทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและบูรณาการเป็นไปตามข้อตกลงระหว่างประเทศสมาชิกทั่วโลก ในขณะเดียวกันร่างรัฐธรรมนูญ วันที่ 29 มีนาคม 2559 มาตรา 65 บัญญัติว่ารัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่างๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการกันเพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมาย (วนิดา เสร็จกิจ, 2563) ดังนั้น รัฐบาลจึงได้เชื่อมโยง 169 เป้าหมายย่อย (Target) ของ SDGs กับ 37 เป้าหมายระดับประเด็นแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ จำนวน 23 ฉบับ และ 140 เป้าหมายระดับแผนย่อยของแผนแม่บทฯ เพื่อประมวลความสอดคล้องการกำหนดทิศทางการพัฒนาระดับประเทศกับระดับนานาชาติ และนำไปสู่การดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในประเทศไทยให้สามารถบรรลุทั้งเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน และเป้าหมายยุทธศาสตร์ชาติและแผนแม่บทฯ ได้ในคราวเดียวกัน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2558)

รูปภาพที่ 5 ความเชื่อมโยงของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนกับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ

ที่มา : สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563

แต่ถึงกระนั้น ปัญหาสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืนในประเทศไทยยังมีอยู่ จากงานวิจัยของเกษรเกษมชื่นยศ (2563) เรื่อง การพัฒนาของไทยตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่า แม้ในรายงานการพัฒนาที่ยั่งยืน ปี ค.ศ. 2019 จะจัดอันดับให้ประเทศไทยเป็นที่ 1 ของอาเซียนและบรรลุผลในเป้าหมายที่ 1 การขจัดความยากจน แต่ผลดังกล่าวไม่ได้แสดงว่าไทยประสบความสำเร็จอย่างแท้จริง เนื่องจากตัวชี้วัดของ SDG's Index ค่อนข้างต่ำมาก แต่ความเป็นจริงประเทศไทยยังมีคนจนจำนวนมาก ส่วนตัวชี้วัดในเป้าหมายที่ 9 อุตสาหกรรม นวัตกรรมและโครงสร้างพื้นฐาน ชี้ให้เห็นว่าไทยยังไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน เนื่องจากไทยไม่ได้มีนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีเป็นของไทยเอง แม้ว่าไทยจะกลายเป็นประเทศอุตสาหกรรมในปัจจุบันแล้วก็ตาม

2.3.4 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนและความเชื่อมโยงกับโครงการชุมชนอุดมสุขของ ธ.ก.ส.

จากเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้ง 17 ข้อที่กล่าวมาแล้ว สามารถเชื่อมโยงกับโครงการชุมชนอุดมสุขที่ ธ.ก.ส. ดำเนินการกับชุมชนบ้านดอนสินนธ์ ได้ดังนี้

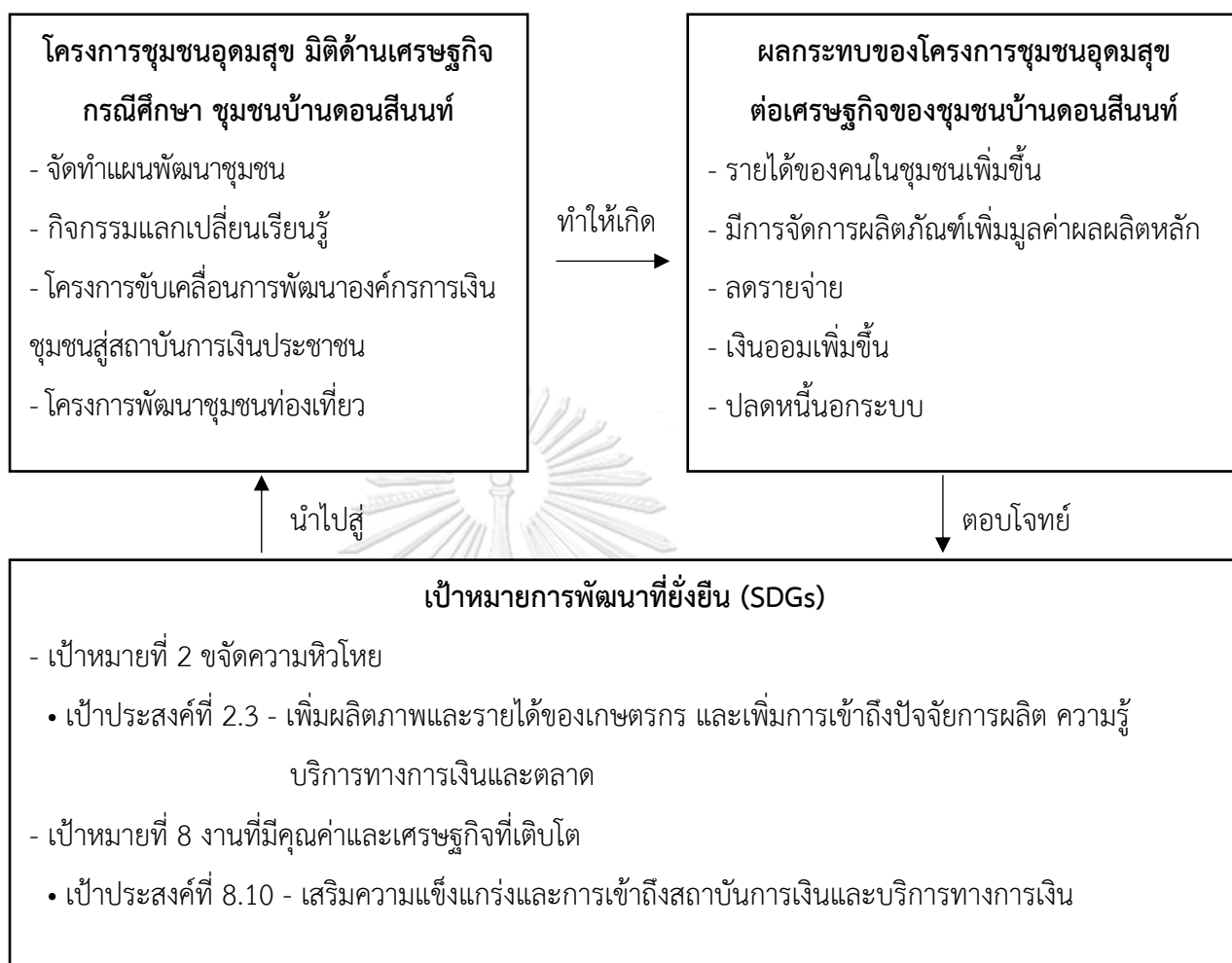
ตารางที่ 4 ความเชื่อมโยงระหว่างเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนและโครงการชุมชนอุดมสุข

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน	โครงการชุมชนอุดมสุขต่อชุมชนบ้านดอนสินนท
<p><u>เป้าหมายที่ 2</u> จัดความหิวโหย</p> <ul style="list-style-type: none"> เป้าประสงค์ที่ 2.3 - เพิ่มผลิตภาพและรายได้ของเกษตรกร ให้เพิ่มขึ้นเป็น 2 เท่า และเพิ่มการเข้าถึงปัจจัยการผลิต ความรู้ บริการทางการเงินและตลาด 	<ul style="list-style-type: none"> กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (ความรู้ทางการเงิน, น้าหมักชีวภาพ, น้ายาใช้ในครัวเรือน) โครงการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
<p><u>เป้าหมายที่ 8</u> งานที่มีคุณค่าและเศรษฐกิจที่เติบโต</p> <ul style="list-style-type: none"> เป้าประสงค์ที่ 8.10 - เสริมความแข็งแกร่งและการเข้าถึงสถาบันการเงินและบริการทางการเงิน 	<ul style="list-style-type: none"> โครงการขับเคลื่อนองค์กรการเงินชุมชนสู่สถาบันการเงินประชาชน

ที่มา : สรุปโดยผู้วิจัย

กล่าวโดยสรุป ประเทศไทยรวมถึงทุกประเทศทั่วโลกต่างประสบปัญหาจากการเน้นการพัฒนาทางเศรษฐกิจ จนทำให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ทั่วโลกจึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งต้องพัฒนาเป็นองค์รวม 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและด้านสิ่งแวดล้อม องค์กรสหประชาชาติจึงได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อเป็นแนวทางให้ประเทศสมาชิกปฏิบัติ รวมทั้งประเทศไทยเองก็ได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ไว้ เพื่อใช้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเช่นกัน ดังนั้น ธ.ก.ส. ซึ่งถือเป็นหน่วยงานของรัฐประเภทหนึ่ง จึงต้องมีการดำเนินงาน เช่น การดำเนินโครงการชุมชนอุดมสุข ให้มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและตอบโจทย์เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นสิ่งที่ประเทศไทยและทั่วโลกให้ความสำคัญในปัจจุบัน

2.4 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) โดยเก็บข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การสังเกต และการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร วิธีปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจของโครงการชุมชนอุดมสุขของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในการพัฒนาชุมชนบ้านดอนสีนนท์และเพื่อวิเคราะห์ความยั่งยืนของผลกระทบทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น จึงมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเชิงลึก เพื่อให้เข้าใจทัศนคติ ความคิดเห็น ของกลุ่มตัวอย่างอย่างแท้จริง

3.1 เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างและการเข้าถึง

ในการกำหนดขอบเขตและการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบผสมผสาน โดยใช้การคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) สำหรับกลุ่มตัวอย่างหรือผู้ให้ข้อมูลหลักในฐานะคณะทำงานขับเคลื่อนโครงการฯ และผู้นำชุมชนในฐานะผู้ที่รับทราบผลกระทบจากโครงการฯ ในภาพรวม และใช้วิธีคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่ม สำหรับสมาชิกในชุมชน ทั้งที่เคยและไม่เคยเข้าร่วมโครงการฯ ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการติดต่อเพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักจากสำนักงาน ธ.ก.ส. จังหวัดฉะเชิงเทรา และชุมชนบ้านดอนสีนนท์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งเป็นกรณีศึกษาของงานในครั้งนี้

3.2 กลุ่มตัวอย่าง

การศึกษารวบรวมผลกระทบทางเศรษฐกิจของโครงการชุมชนอุดมสุขของ ธ.ก.ส. ศึกษากรณีชุมชนบ้านดอนสีนนท์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างที่เก็บข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 12 ท่าน โดยจำแนกเป็น 4 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ 1) กลุ่มเจ้าหน้าที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ซึ่งเป็นผู้ดำเนินโครงการฯ 2) กลุ่มผู้นำและคณะกรรมการชุมชนบ้านดอนสีนนท์ ซึ่งเป็นผู้เข้าร่วม ประสานงานและรับทราบผลกระทบจากการดำเนินโครงการฯ 3) กลุ่มสมาชิกชุมชนบ้านดอนสีนนท์ที่เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตและ/หรือเข้าร่วมโครงการฯ ซึ่งเป็นผู้ได้รับผลจากโครงการฯ โดยตรง และ 4) กลุ่มสมาชิกชุมชนที่ไม่เคยเข้าร่วมอะไรเกี่ยวกับโครงการฯ ซึ่งเป็นผู้ไม่ได้รับประโยชน์โดยตรงจากโครงการฯ รวมจำนวนทั้งสิ้น 12 คน และใช้นามแฝงกับกลุ่มตัวอย่างโดยมีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 5 รายละเอียดกลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์เชิงลึก

	ผู้ให้สัมภาษณ์	ความสำคัญ	วันที่สัมภาษณ์
กลุ่มผู้ดำเนินโครงการชุมชนอุดมสุข			
1.	คุณสมยศ	ประธานคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการฯ (ผอ. สำนักงาน ธ.ก.ส.จังหวัดฉะเชิงเทรา)	8 เม.ย. 2565
2.	คุณสมศรี	เลขานุการคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการฯ (พนักงานพัฒนาลูกค้า)	8 เม.ย. 2565
3.	คุณสมบัติ	เจ้าหน้าที่ ธ.ก.ส. สาขาบ้านโพธิ์	12 เม.ย. 2565
4.	คุณสมหมาย	เจ้าหน้าที่ ธ.ก.ส. สาขาบ้านโพธิ์	12 เม.ย. 2565
กลุ่มผู้นำและคณะกรรมการชุมชนบ้านดอนสินนธ์			
5.	คุณสมทรง	ผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน), ประธานกลุ่มออมทรัพย์ฯ	10 เม.ย. 2565
6.	คุณสมพร	คณะกรรมการชุมชน	10 เม.ย. 2565
กลุ่มสมาชิกชุมชนบ้านดอนสินนธ์ที่เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต และ/หรือเข้าร่วมโครงการฯ			
7.	คุณสมนึก	ผู้ได้รับประโยชน์โดยตรงจากโครงการฯ	10 เม.ย. 2565
8.	คุณสมใจ		11 เม.ย. 2565
9.	คุณสมดี		28 เม.ย. 2565
10.	คุณสมรักษ์		28 เม.ย. 2565
11.	คุณสมจิน		28 เม.ย. 2565
กลุ่มสมาชิกชุมชนที่ไม่เคยเข้าร่วมอะไรเกี่ยวกับโครงการฯ			
12.	คุณสมชาติ	ผู้ไม่ได้รับประโยชน์โดยตรงจากโครงการฯ	11 เม.ย. 2565

3.3 วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้เครื่องมือการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในการเก็บข้อมูลเป็นหลัก โดยใช้ชุดคำถามปลายเปิดและแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structure interview) รวมทั้งต่อยอดคำถามจากคำตอบของผู้ถูกสัมภาษณ์เป็นหลัก โดยในการวางกรอบแนวคำถามแบ่งออกเป็นประเด็นด้านการดำเนินโครงการและผลกระทบจากการดำเนินโครงการตามประเภทของกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

3.3.1 กลุ่มผู้ดำเนินโครงการชุมชนอุดมสุข

ส่วนที่ 1 ความเป็นมาก่อนเข้ามาเป็นคณะทำงานขับเคลื่อนโครงการฯ

ส่วนที่ 2 การดำเนินโครงการฯ

ส่วนที่ 3 ผลลัพธ์ของโครงการฯ

ส่วนที่ 4 สภาพเศรษฐกิจชุมชน และข้อเสนอแนะ

3.3.2 กลุ่มผู้นำและคณะกรรมการชุมชนบ้านดอนสีนันท

ส่วนที่ 1 ความเป็นมาก่อนเข้ามาเป็นผู้นำและคณะกรรมการชุมชน

ส่วนที่ 2 การดำเนินโครงการฯ

ส่วนที่ 3 การดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

ส่วนที่ 4 ผลลัพธ์ของโครงการฯ

ส่วนที่ 5 สภาพเศรษฐกิจชุมชน และข้อเสนอแนะ

3.3.3 กลุ่มสมาชิกชุมชนบ้านดอนสีนันทที่เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต และ/หรือเข้าร่วมโครงการฯ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปก่อนเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตและ/หรือเข้าร่วมโครงการฯ

ส่วนที่ 2 การเข้าร่วมโครงการฯ

ส่วนที่ 3 การเข้าร่วมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

ส่วนที่ 4 ผลลัพธ์ของโครงการฯ

ส่วนที่ 5 สภาพเศรษฐกิจชุมชน และข้อเสนอแนะ

3.3.4 กลุ่มสมาชิกชุมชนที่ไม่เคยเข้าร่วมอะไรเกี่ยวกับโครงการฯ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ถูกสัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 ความรู้จักโครงการฯ และกลุ่มออมทรัพย์ฯ

ส่วนที่ 3 สภาพเศรษฐกิจชุมชน และข้อเสนอแนะ

3.4 แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอผลการศึกษา

ผู้วิจัยได้ใช้แนวทางการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic Analysis) จากคำให้สัมภาษณ์ ข้อมูลจากเอกสาร และข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ โดยนำเสนอเป็นประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย พร้อมยกตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่าง

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง พบว่า โครงการชุมชนอุดมสุขของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เน้นด้านการให้ความรู้แก่ชุมชนและพัฒนาเพิ่มจากสิ่งที่ชุมชนได้รับจากหน่วยงานภาครัฐอื่นอยู่ก่อนแล้วให้ดีขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ซึ่งเป็นกลุ่มที่ชุมชนให้ความสำคัญ ในขณะที่เดียวกันผลทางด้านเศรษฐกิจอื่นๆ เช่น รายได้ การเพิ่มผลิตภาพการผลิตของชุมชน ไม่สามารถมองเห็นผลจากโครงการได้ชัดเจนนัก ทำให้ไม่สามารถแยกแยะผลกระทบโดยตรงของโครงการจากสิ่งที่ชุมชนทำอยู่แล้วได้ ซึ่งผู้วิจัยจะแบ่งการอภิปรายใน 3 ส่วน ได้แก่ 4.1 ข้อมูลทั่วไปของชุมชนบ้านดอนสินนธ์ 4.2 การดำเนินโครงการชุมชนอุดมสุขของ ธ.ก.ส. และ 4.3 ผลกระทบทางเศรษฐกิจจากโครงการชุมชนอุดมสุขของ ธ.ก.ส.

4.1 ข้อมูลทั่วไปของชุมชนบ้านดอนสินนธ์

1) ที่ตั้งของชุมชน

ชุมชนบ้านดอนสินนธ์ ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลหนองบัว อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ชุมชนมีพื้นที่ประมาณ 1,271 ไร่ เป็นพื้นที่ราบลุ่ม ห่างจากแม่น้ำบางปะกง 3 กิโลเมตร มีคลองส่งน้ำชลประทานและคลองธรรมชาติเป็นแหล่งน้ำใช้ในการเกษตร ซึ่งจะมีทรัพยากรเพียงพอต่อการทำเกษตรกรรมของคนในชุมชน

2) ประชากร

จำนวนครัวเรือน 185 ครัวเรือน ประชากรรวม 654 คน โดยสามารถแยกตามช่วงอายุและเพศได้ดังนี้

ตารางที่ 6 ประชากรชุมชนบ้านดอนสินนธ์

ช่วงอายุ	เพศชาย	เพศหญิง	รวม
แรกเกิด – 12 ปี	46	56	102
13 ปี – 25 ปี	47	59	106
26 ปี – 59 ปี	151	161	312
60 ปี ขึ้นไป	57	77	134
รวม	301	353	654

ที่มา : ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน, 2562 อ่างถึงใน บ้านดอนสินนธ์ (2562)

3) การประกอบอาชีพ

จากฐานข้อมูลของ จปฐ. ปี 2562 พบว่ามีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ โดยการทำนา เลี้ยงปลาและกุ้ง และมีการผลิตสินค้าแปรรูปในหลายครัวเรือน ทำให้ชุมชนมีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย ได้แก่ ปลาข้าวคั่ว หมูฝอย เห็ดนางฟ้า ผลิตภัณฑ์จากนมแพะ และผลิตภัณฑ์จักสานไม้ไผ่ (อีจู้)

ในขณะที่ปัจจุบันจำนวนคนทำการเกษตรลดลงเหลือเพียงร้อยละ 4.55 (ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน, 2564) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนอายุ 45 ปีขึ้นไป ส่วนวัยเริ่มทำงาน มักประกอบอาชีพรับจ้างตามโรงงานและรับจ้างทั่วไป ถึงร้อยละ 43.48 นั้นเป็นเพราะการขยายการพัฒนาของเมือง ชุมชนบ้านดอนสินนท์ ซึ่งตั้งอยู่ในอำเภอบ้านโพธิ์ เป็นอำเภอที่อยู่ระหว่างจังหวัดกรุงเทพมหานครและอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา อีกทั้งจังหวัดฉะเชิงเทรา เป็น 1 ในจังหวัดของเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ทำให้นายทุนเล็งเห็นศักยภาพของทำเล เพื่อพัฒนาเป็นเมืองใหม่และนิคมอุตสาหกรรม จึงกว้านซื้อที่ดินบริเวณนั้น (ฐานเศรษฐกิจ, 2561) ส่งผลให้คนในชุมชนบางส่วนย้ายถิ่นที่อยู่และเลิกประกอบอาชีพเกษตรกรรมในพื้นที่ไป ประกอบกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ตั้งแต่ปลายปี พ.ศ.2562 จนถึงปัจจุบัน ทำให้มีบางช่วงไม่สามารถเปิดชุมชนให้ผู้คนภายนอกมาท่องเที่ยวเชิงนวัตวิถี เพื่อลดความเสี่ยงในการกระจายเชื้อและการติดโรคโควิด-19 จึงไม่ได้มีคนมาเรียนรู้/ท่องเที่ยวเชิงนวัตวิถีอย่างคึกคักเช่นเดิม ทำให้สินค้าชุมชนและกิจกรรมบางอย่างหายไป เช่น การเลี้ยงแพะนม ที่เจ้าของเดิมได้ขายที่ดินให้แก่นายทุนและย้ายถิ่น โดยผู้ใหญ่บ้านได้รับซื้อแพะไว้บางส่วน แต่ไม่ได้มีการผลิตผลิตภัณฑ์จากแพะเช่นเดิม ทำให้การทำสบู่นมแพะหายไปจากชุมชน

“อาชีพทำเกษตรแต่แรก แต่ว่าด้วยบริบทของพื้นที่ที่มันเปลี่ยนไป มีนายทุนเข้ามาซื้อที่ เราก็เลยต้องปรับตัว เกษตรทำเหมือนเมื่อก่อนไม่ได้แล้ว เมื่อก่อนทำพื้นที่เยอะเป็น 100 ไร่ เลี้ยงปลา เลี้ยงวัว พอพื้นที่เหลือน้อยลง พอนายทุนเข้ามาอย่างววกก็จำเป็นต้องขาย ไม่สามารถเลี้ยงได้ เพราะเมื่อก่อนคั้นนมมันเยอะ มันก็ยังเลี้ยงได้ ส่วนกุ้ง ปลา ก็เหลือไม่มาก เหลือเท่าที่พอดูแลไหว เพราะส่วนหนึ่งราคาปลา ราคากุ้งก็ไม่ได้ดีเหมือนก่อนแล้ว ต้นทุนมันสูงขึ้น ทั้งค่าอาหารสัตว์ ค่าน้ำมัน แต่ราคาผลิตภัณฑ์มันถูก ทำเล็ก ๆ อาจจะดีกว่า ทำแค่พอประมาณ เน้นกิน บริโภคในครอบครัวเป็นส่วนใหญ่”

คุณสมทรง, ผู้นำชุมชน

ดังนั้น รายได้ของชุมชนในปัจจุบัน จึงมาจากการรับจ้างเศรษฐกิจทุนนิยมนอกชุมชนมากกว่า เศรษฐกิจชุมชนที่มีรายได้มาจากการทำการเกษตรเช่นเดิม หลายบ้านที่ยังมีการทำเกษตรในพื้นที่ของ

ตนเอง โดยผู้สูงอายุในครอบครัว แต่ไม่ได้ทำเพื่อจำหน่าย เป็นการเลี้ยงไว้บริโภคในครัวเรือน เนื่องจากพื้นที่ทำการเกษตรมีจำกัด จึงไม่ได้เป็นรายได้หลักของชุมชน ส่วนหนึ่งเนื่องจากคนรุ่นใหม่ มองว่ารายได้จากการเกษตรเป็นรายได้ที่ไม่แน่นอน ต้นทุนการผลิตสูงและราคาจำหน่ายมีความผันผวน แต่การทำงานโรงงานมีรายได้ที่แน่นอนจากการกำหนดค่าแรงขั้นต่ำของรัฐ

“ไม่ค่อยมีใครทำแล้ว ไปทำโรงงานกันหมด ของอยู่ในน้ำมันมีความเสี่ยง ต้นทุนแพง กุ้งปลา เดียวนี้ก็ราคาไม่ดี”

คุณสมจิน, สมาชิกชุมชน

“รับจ้างเป็นส่วนใหญ่ คนแก่เขาจักสาน ค่าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ (คนรุ่นใหม่ไม่รับบริการเกษตรต่อ หรือ) ไม่มีแล้ว คือถ้าไม่ใช่ของตัวเอง ถ้ามีของตัวเอง เรายังทำ อันนี้เราจะกินปลา เราก็ตกเอา เพราะไม่มีใครเลี้ยงแล้ว เขาก็ไม่มีที่คืนกัน”

คุณสมรักษ์, สมาชิกชุมชน

4) สภาพทางเศรษฐกิจ

รายได้ในชุมชนจากข้อมูล จปฐ. หากประเมินด้วยเส้นความยากจนภายในประเทศ ที่ปัจจุบัน ถือว่าผู้มีรายได้น้อยกว่า 3,000 บาทต่อเดือน หรือ 36,000 บาทต่อปี เป็นคนยากจน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562 อ้างถึงใน Pimnara Intaprasert, 2022) พบว่า ปัจจุบันชุมชนบ้านดอนสินนธ์ไม่มีคนยากจน โดยรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนปี 2564 สูงสุดอยู่ที่ 920,000 บาทต่อปี และต่ำสุดที่ 38,000 บาทต่อปี

ตารางที่ 7 รายได้-รายจ่ายของชุมชนบ้านดอนสินนธ์ ประจำปี 2561 – 2562 และ 2564

ปี	รายได้	รายจ่าย
2561	56,965,041	43,508,500
2562	66,393,002	46,895,000
2564	69,130,855	48,043,500

ที่มา : ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน, 2562 อ้างถึงใน บ้านดอนสินนธ์ (2562)

ซึ่งสอดคล้องกับคำพูดของคณะกรรมการชุมชนและสมาชิกชุมชนที่ว่าคนในชุมชนอยู่แบบ
พอมีพอกิน ไม่ได้ลำบาก

“ก็พอมีพอกิน หนึ่งครอบครัวเขาทำงานหลาย ๆ อย่าง อีกคนไปทำอย่างหนึ่ง
อีกคนก็ไปทำงานอีกอย่างหนึ่ง ทหารายได้หลายทาง”

คุณสมรักษ์, สมาชิกชุมชน

“เขาอยู่กันได้แบบไม่ได้เดือดร้อน ถึงมีหนี้ในระบบ ไม่ได้หมายความว่าเขาจน เขามีสินทรัพย์
มากกว่าหนี้สิน คือเขาสามารถบริหารได้ ถ้าถามว่าอยากไปเที่ยวไหนไปได้ไหม ก็เห็นเที่ยวกันทุกบ้าน
มีรถทุกบ้าน”

คุณสมทรง, ผู้นำชุมชน

ประกอบกับผู้วิจัยได้สังเกตสภาพความเป็นอยู่ สภาพบ้านเรือนของคนในชุมชน พบว่า
บ้านเรือนส่วนใหญ่เป็นลักษณะครึ่งตึกครึ่งไม้ชั้นเดียวปรับปรุงแล้ว มีเนื้อที่ปลูกต้นไม้ ที่บ่อ และจอด
รถ บ้านหลังใหญ่ จำนวน 5 หลัง ซึ่งเจ้าของประกอบธุรกิจส่วนตัวและรับราชการ มีรถสภาพดีแทบ
ทุกบ้าน ทั้งรถกระบะ รถยนต์ และรถจักรยานยนต์ มีหอพัก 2 แห่ง และอยู่ระหว่างการก่อสร้างบ้าน
จัดสรร 4 หลัง รวมทั้งมีร้านค้าภายในชุมชนหลายร้าน

5) สถานที่สำคัญของชุมชน

วัดดอนสนนทน์ โรงเรียนวัดดอนสนนทน์ และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

6) คณะกรรมการชุมชน

มีการแบ่งออกเป็นฝ่ายต่างๆ 6 ฝ่าย ได้แก่ 1. ฝ่ายอำนวยการ 2. ฝ่ายแผนพัฒนาหมู่บ้าน
3. ฝ่ายส่งเสริมเศรษฐกิจ 4. ฝ่ายสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม 5. ฝ่ายการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
6. ฝ่ายรักษาความสงบเรียบร้อย โดยคณะกรรมการในแต่ละฝ่ายจะมีความซ้ำซ้อนกันอยู่

จากการสังเกตของผู้วิจัย พบว่า ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนไม่ว่าด้านใด จะมี
ผู้นำชุมชน คือ ผู้ใหญ่บ้าน และน้องสาวที่เป็น 1 ในคณะกรรมการชุมชนและทำงานกับนายกองค์การ
บริหารส่วนตำบลในพื้นที่ เป็นผู้ดำเนินงานหลักและสามารถพูดคุย ชักจูงสมาชิกในชุมชนมาร่วมได้
ส่วนหนึ่งเพราะเป็นคนดั้งเดิมในพื้นที่ตั้งแต่เกิด จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ซึ่งหาได้น้อยในชุมชน
รวมทั้งมีความตั้งใจจริงในการช่วยเหลือคนในชุมชน ดังจะเห็นได้จากบทสัมภาษณ์ของคนในชุมชนที่
กล่าวถึงผู้นำชุมชนไว้ว่า

“ผู้ใหญ่มากดีมาก เขาช่วยหมดเลย ตอนน้องฉันตายเขาจัดการนุ่นนี้ให้ ฉันไม่รู้เรื่องหรอก”

คุณสมนึก, สมาชิกชุมชน

“เขาเป็นผู้ใหญ่มานาน ไว้ใจจะให้เขาบริหาร”

คุณสมรักษ์, สมาชิกชุมชน

รวมทั้งในการดำเนินงานใด ๆ ผู้นำชุมชนจะไม่ได้คิดและตัดสินใจเองคนเดียว แต่จะให้คณะกรรมการเป็นตัวแทนชุมชนมีส่วนร่วมเมื่อมีหน่วยงานภายนอกเข้ามาพัฒนาชุมชน

“คณะกรรมการของเขาจะประชุมกันบ่อย แล้วเวลาเราจะไปทำอะไร เราคุยกับผู้ใหญ่บ้านก็จริง แต่พอเราจะลงไปทำจริง ๆ ผู้ใหญ่เขาจะนัดกรรมการมาด้วย”

คุณสมศรี, พนักงานพัฒนาลูกค้า, เลขานุการโครงการฯ

7) กลุ่ม/องค์กรในชุมชนที่สำคัญ

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต - ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2561 โดยกรมพัฒนาชุมชนได้เข้ามาให้ความรู้ในการก่อตั้ง แรกเริ่มของการก่อตั้งกลุ่ม ผู้ใหญ่บ้านมองเห็นผลจากกองทุนหมู่บ้านที่รับผิดชอบโดยคนกลุ่มหนึ่งในชุมชน พบว่าชาวบ้านไม่ได้ประโยชน์อะไรจากเงินกองทุนหมู่บ้านนัก จึงเห็นว่าเมื่อเริ่มมีคำแนะนำจากกรมพัฒนาชุมชนให้จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ฯ จึงมีความมุ่งมั่นที่จะให้คนในชุมชนได้ประโยชน์จริงๆ

“เรามองเห็นว่าทั้งที่รัฐให้กองทุนนี้มาเพื่อให้บริหารจัดการชุมชน แบ่งผลประโยชน์มาดูแลชาวบ้าน แต่เขาไม่ได้ทำอะไรเลย เราเลยจะตั้งกลุ่มออมทรัพย์นี้เป็นเงินของทุก ๆ คน ไม่ใช่เงินของหลวงหรือของใคร แล้วลองบริหารดูสักสิบปี ว่าจะโตมากกว่ากองทุนหมู่บ้านไหม เขาไม่ได้ประโยชน์อะไรนอกจากเงินกู้ อันนี้ได้ทั้งปันผล สวัสดิการ ของรางวัลแจก”

คุณสมทรง, ผู้นำชุมชน, ประธานกลุ่มออมทรัพย์ฯ

จากข้อมูลทั่วไปของชุมชนที่กล่าวมา ทำให้เห็นว่าชุมชนบ้านดอนสินนทร์เป็นชุมชนกึ่งชนบทกึ่งเมือง แม้ในปัจจุบันคนในชุมชนจะหารายได้จากการรับจ้างเป็นหลักแทนการทำเกษตรกรรมแต่เดิม แต่ยังมีผู้นำชุมชนและคณะกรรมการที่เข้มแข็ง ทำให้สามารถรวมกลุ่มและทำกิจกรรมร่วมกันได้อยู่สังเกตได้จากการมีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของชุมชน

4.2 การดำเนินโครงการชุมชนอุดมสุขของ ธ.ก.ส.

ความคาดหวังในการดำเนินโครงการชุมชนอุดมสุขของ ธ.ก.ส. นั้น เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้

“คณะทำงานต้องการให้ดอนสีนนท์ ดำเนินการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว ทำให้ชุมชนนี้เป็นชุมชนอุดมสุข ในเมื่อดำเนินการตามหลักปรัชญาชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงแล้วอาจจะพัฒนาไปสู่ชุมชนอุดมสุข”

คุณสมยศ, ผู้อำนวยการ ธ.ก.ส. จังหวัดฉะเชิงเทรา (ประธานโครงการฯ)

โดยก่อนหน้าการดำเนินโครงการฯ คณะทำงานขับเคลื่อนโครงการฯ ได้รู้จักชุมชนบ้านดอนสีนนท์มาก่อนจากสื่อออนไลน์ว่าเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง แต่ด้วยบริบทของสภาพพื้นที่ใกล้เมือง การรวมตัวต่าง ๆ ของชุมชนจะไม่เหมือนชุมชนในพื้นที่ชนบทจริง ๆ ซึ่งถือเป็นความท้าทายของ ธ.ก.ส. ในการดำเนินโครงการดังกล่าว

“นี่มันสังคมเมืองแล้ว มันยากที่จะไปทำ ต่างคนต่างเอาตัวรอด ยิ่งใกล้เมืองยิ่งไม่ค่อยมีชุมชนอุดมสุข”

คุณสมบัติ, ธ.ก.ส. สาขาบ้านโพธิ์

4.2.1 การจัดทำแผนพัฒนาชุมชน

แผนพัฒนาชุมชนถือเป็นเครื่องมือสำคัญแรกเริ่มก่อนที่หน่วยงานใดๆ จะเข้าไปพัฒนา เพื่อค้นหาความต้องการของชุมชน เนื่องจากว่าการพัฒนาใด ๆ ที่ไม่ได้เกิดจากความต้องการของชุมชน เมื่อนำสิ่งนั้นลงไปเป็นชุมชนแล้ว อีกไม่นานการพัฒนานั้นก็หายไปในเพราะชุมชนไม่ได้ให้ความสำคัญกับสิ่งนั้น ซึ่งการที่ ธ.ก.ส. ได้เข้าไปจัดให้มีการจัดทำแผนก่อน ก็เพื่อค้นหาความต้องการของชุมชนจะได้ดำเนินการพัฒนาต่อได้อย่างถูกต้อง

สำหรับในบริบทของดอนสีนนท์นั้น เดิม ธ.ก.ส. ได้เข้าไปร่วมจัดทำแผนร่วมกับชุมชน แต่มีชาวบ้านมาไม่มากนัก จะเป็นผู้นำชุมชนและคณะกรรมการชุมชน

“ประชุมบ้านผู้ใหญ่อย่างมามีสิบคน ไปประชุมท่าตะเกียบ (อำเภอใกล้สุดของจังหวัด ฉะเชิงเทรา) มากัน สองร้อยคน **ชุมชนที่เข้มแข็งที่สุดคือชุมชนที่ห่างจากเมือง ไม่ใช่มาชิดเมืองอย่างนี้**”

คุณสมบัติ, ฅ.ก.ส. สาขาบ้านโพธิ์

แต่ปัจจุบันเป็นไปในลักษณะที่ชุมชนมีการประชาคมภายในกันอยู่แล้วว่าแต่ละปีจะพัฒนาชุมชนไปในทิศทางใด และระบุลงในแผนประจำปีของชุมชน ซึ่งเมื่อหน่วยงานรัฐทั้งหลายรวมถึง ฅ.ก.ส. มีโครงการที่จะเข้ามาสนับสนุนชุมชนก็สามารถเลือกสิ่งที่คุณชนมีความต้องการอยู่ในแผนไปดำเนินการให้สอดคล้องกับนโยบายขององค์การที่มีอยู่ในปีนั้น ๆ ได้

“เรามีแผนทุกด้านอยู่แล้ว เขาเข้ามา เขาก็จะเห็นแผนของเรา **เขาอยากจะสนับสนุนด้านไหนในแผน เขาก็สามารถดึงไปได้เลย** ถ้ามีหน่วยงานไหนมาสนับสนุนก็พร้อมทำได้เลย ไม่ต้องไปเขียนแผนใหม่”

คุณสมทรง, ผู้นำชุมชน

4.2.2 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเบื้องต้นได้ให้ความรู้ทางการเงิน ในหัวข้อ รู้รับ รู้จ่าย รู้ก่อนกู้ โดยการแจกสมุดบัญชีครัวเรือนและสอนให้คนในชุมชนจดรายรับ-รายจ่าย แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากคนในชุมชนมองว่าจด ๆ ไปก็เจอแต่รายจ่าย แต่ส่วนใหญ่จะทราบเองอยู่แล้วว่าในแต่ละเดือนจะมีภาระค่าใช้จ่ายใดประมาณเท่าไรบ้างและแบ่งไว้

“**ฅ.ก.ส. เคยมาให้ความรู้เกี่ยวกับการออม การอุดหนุน ค่าใช้จ่าย การทำน้ายาล้างจานใช้เอง ทำหลายอย่างใช้เอง เพื่อลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ สนับสนุนการออม คือครบ และมีแนะนำผลิตภัณฑ์ธนาคาร เงินฝาก เงินกู้ บางทีชาวบ้านก็ไม่รู้ บางทีก็จะประสานกับ สกต. (สหกรณ์ลูกค้าเกษตร ฅ.ก.ส.) เอาสินค้ามาขายด้วย แจกด้วย**”

คุณสมทรง, ผู้นำชุมชน

“เรื่องหนึ่งที่เราทำเท่าไรก็ได้สักที อย่างบัญชีครัวเรือน ขนาดปรับจากเป็น paper มาเป็น app เราก็รู้ว่ามันมีประโยชน์ แต่มันไม่สำเร็จจริงๆ มีทำกันอยู่พักเดียว แล้วก็หมดไป ขนาดที่ยังไม่ทำเลย แต่เรามีกรอบว่าอันนี้รายได้ อันนี้ออม เหลือเท่าไรก็ใช้ ถ้าแยกเป็นส่วน ๆ ทำได้ แต่จุดเป็น detail ทำไม่ได้”

คุณสมพร, คณะกรรมการชุมชน

สำหรับความรู้ที่ ๕.ก.ส. ให้แก่ชุมชนบ้านดอนสีนันทน์และยังมีชาวบ้านนำมาใช้ประโยชน์อยู่ในปัจจุบัน คือ การสอนทำน้ำหมักรดพืชและกวนน้ำยาล้างจาน น้ำยาซักผ้าใช้เอง

“กิจกรรมที่ ๕.ก.ส. ลงมาทำ ชาวบ้านก็ดูสนใจหมด อย่างมาสอนทำจุลินทรีย์สังเคราะห์แสง (ให้ดินโปร่ง) ทุกวันนี้ชาวบ้านเขาก็ยังทำกันอยู่ ที่ก็ทำ เหมือนเอาไปต่อยอดได้เรื่อย ๆ ทั้งที่อบรมมานานแล้ว คือไม่ได้อบรมแล้วทิ้ง ก็ยังทำอยู่”

คุณสมพร, คณะกรรมการชุมชน

ทั้งนี้ ชาวบ้านที่เข้ามาร่วมฟังความรู้มีจำนวนไม่มากนัก คนที่เข้ามาร่วมได้จะเป็นเกษตรกรและกลุ่มแม่บ้านที่มีเวลาว่างในวันธรรมดา ซึ่งปัจจุบันก็ถือเป็นคนส่วนน้อยของชุมชน เนื่องจากส่วนใหญ่เข้ากะรับจ้างตามโรงงาน แต่คนที่มาฟังก็สามารถนำไปถ่ายทอดให้กับสมาชิกในครัวเรือนได้

“คนเข้ามาร่วมก็จะเป็นคนทำเกษตร กลุ่มแม่บ้านที่มีเวลาว่าง อย่างคนที่ทำโรงงานก็จะไม่ว่างมาฟังตรงนี้ แต่เขาก็จะไปกระจายบอกในครัวเรือน”

CHULALONGKORN UNIVERSITY

คุณสมทรง, ผู้นำชุมชน

ในขณะที่ยังมีสมาชิกชุมชนที่ไม่ได้เข้าร่วมแม้ไม่ได้ทำงานประจำที่โรงงาน โดยอ้างว่าไม่ทราบว่ามีโครงการ/กิจกรรมดังกล่าว ซึ่งอาจเกิดจากการประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึงหรือเหตุผลส่วนตัว

“ไม่รู้ ไม่มีมีการประชาสัมพันธ์ (ถ้าทราบว่ามีจะเข้าร่วมหรือไม่) ต้องดูว่าน่าสนใจไหม เป็นลักษณะไหน”

คุณสมชาติ, สมาชิกชุมชนที่ไม่เคยเข้าร่วมโครงการฯ

4.2.3 การดำเนินการโครงการย่อยด้านเศรษฐกิจ

1) โครงการชุมชนท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

เนื่องจากชุมชนบ้านดอนสีนันทได้เป็นชุมชน OTOP นวัตกรรม ซึ่งเป็นโครงการของกรมพัฒนาชุมชนที่นำเอา เอกลักษณ์ของชุมชนมาทำให้เกิดเป็นการท่องเที่ยว เพื่อสนับสนุนเศรษฐกิจฐานราก อยู่ก่อนแล้ว และ ธ.ก.ส. เองก็มีโครงการสนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชน จึงเลือกดำเนินการโครงการย่อยดังกล่าวกับชุมชนบ้านดอนสีนันท โดยได้นำงบประมาณของโครงการมาปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในชุมชน จัดทำป้ายชุมชนให้ดูน่าสนใจจากนักท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ชุมชนผ่านช่องทางสื่อโทรทัศน์ รายการชุมชนท่องเที่ยวและรายการ Foodwork รวมทั้งผ่านช่องทางเว็บไซต์ “ชุมชนต้องเที่ยว” ซึ่งเป็นเว็บไซต์ของ ธ.ก.ส. เองที่มีไว้ประชาสัมพันธ์ จัดโปรแกรมท่องเที่ยวชุมชน เพื่อให้ชุมชนเป็นที่รู้จักและดึงดูดความสนใจจากภายนอกให้เข้ามาเที่ยว เพื่อเพิ่มรายได้ให้ชุมชนบ้านดอนสีนันท ซึ่งในการประชาสัมพันธ์ของ ธ.ก.ส. ทำให้มองภาพชุมชนบ้านดอนสีนันทเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งหนึ่ง ใกล้กรุงเทพฯ มีฐานการรวมกลุ่มประกอบอาชีพในชุมชน เช่น ฐานปลาร้าข้าวคั่ว ฐานการทำหมูฝอย ฐานการเพาะเห็ดนางฟ้าและนำมาทอดเป็นอาหาร ฯลฯ การให้นักท่องเที่ยวสามารถทักปลาจากบ่อน้ำขนาดใหญ่ในชุมชนและมีเรือเปิดให้เล่น รวมทั้งมีที่พักโฮมสเตย์ของคนในชุมชนไว้บริการ สำหรับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในชุมชนและอยากพักผ่อน

“ชุมชนนี้เป็นชุมชนนาร่องที่พัฒนาจากชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงมาจนเป็นชุมชนท่องเที่ยว เป็นสิ่งที่ดี ร่วมกันช่วยเหลือชุมชน/หมู่บ้านที่อยู่ในชนบทให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี สุดท้ายได้ประเพณีวัฒนธรรมกลับคืนสู่ชุมชน ให้คนรุ่นหลัง”

คุณสมยศ, ผู้อำนวยการ ธ.ก.ส. จังหวัดฉะเชิงเทรา (ประธานโครงการฯ)

“นวัตกรรมเขาไม่ได้ให้สิ่งของอะไรที่ถาวร สะพานไม้ก็เป็นไม้ไม่ผุง่าย หลังจาก ชุมไม้ไผ่ ทาง ธ.ก.ส. ก็นำชุมชนไปเป็นชุมชนท่องเที่ยว แล้วก็ใช้งบประมาณมาช่วยปรับปรุงสะพาน ทาสีส่วนที่เป็นชุมชนเหมือนมาทำให้ที่มีอยู่ยั่งยืนขึ้น”

คุณสมทรง, ผู้นำชุมชน

อย่างไรก็ตามจากการให้สัมภาษณ์ของผู้นำชุมชน พบว่า ลึก ๆ แล้วชุมชนไม่ได้มองตนเองเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามาเที่ยวชุมชนและมีกิจกรรมให้ทำ ให้ดูตลอดเวลา เนื่องจากบริบททางด้านที่ตั้งของชุมชนไม่ได้มีสถานที่ท่องเที่ยวอย่างโบราณสถาน ที่เที่ยวตามธรรมชาติอย่างภูเขาหรือน้ำตก อีกทั้งไม่ได้มีเอกลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรมพื้นถิ่นที่เด่นชัดอย่างชุมชน

ทางภาคอีสานหรือภาคเหนือที่สามารถนำความแตกต่างทางชาติพันธุ์มาเป็นจุดเด่นที่ทำให้นักท่องเที่ยวอยากไปสัมผัส อีกทั้งการรวมกลุ่มทำผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านดอนสีนนท์ที่ทางภาครัฐพยายามจะนำสิ่งเหล่านี้ให้เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน อย่างผลิตภัณฑ์ปลาร้าข้าวคั่ว จักสานอีจู้ ฯลฯ พบว่าชุมชนบ้านดอนสีนนท์ไม่ได้รวมกลุ่มขนาดใหญ่เพื่อผลิตผลิตภัณฑ์เหล่านี้ส่งจำหน่ายจำนวนมากๆ ให้เป็นรายได้หลักของคนในชุมชน เพียงแต่มีบางครัวเรือนที่ผลิตเพื่อจำหน่ายเป็นปกติอยู่แล้ว ดังนั้น เมื่อชุมชนต้องหาอัตลักษณ์ของชุมชนให้สามารถเป็นชุมชนท่องเที่ยวตามโครงการของรัฐ จึงเกิดการรวมกลุ่มเฉพาะกิจเมื่อมีคนติดต่อขอเข้ามาเยี่ยมชมชุมชน โดยนำความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ที่คนในชุมชนแต่ละครัวเรือนทำจำหน่ายกันอยู่ก่อนแล้ว มาทำเป็นฐานการเรียนรู้ต่างๆ รวมทั้งให้ความรู้ด้านการบริหารจัดการภายในชุมชนอย่างการมีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่ประสบผลสำเร็จ ดังนั้น การท่องเที่ยวชุมชนในบริบทของบ้านดอนสีนนท์ จึงเป็นในลักษณะของศูนย์การเรียนรู้ที่สามารถถ่ายทอดการประกอบอาชีพที่มีอยู่อย่างหลากหลายในชุมชนให้ผู้สนใจภายนอกได้

“บ้านเราไม่ใช่ที่ท่องเที่ยว แต่คุณจะทำให้เราเป็นที่ท่องเที่ยว มันเป็นความอึดอัดใจของเรา บริบทของเรามันไม่ใช่ทางภาคอีสานที่เขาจะมารวมกลุ่มกันตลอดเวลา แต่ละบ้านก็ทำของเขา เราไม่ได้มีอัตลักษณ์โดดเด่น แบบโอ้! ผ้าทอปกากะเกอญอ บางทีเอาเราไปงานใหญ่ทั่วประเทศ เอาเราไปเทียบกับกะเหรี่ยงคอยาวหรือที่ที่เขาชาติพันธุ์ มีเครื่องแต่งกายที่มีห้วง โอ้ย! มันไม่ใช่ เราไม่ได้เป็นแบบนั้น แล้วเราจะไปแต่งอะไร หรือที่เขาีสานกระต๊อบ ทำขันโตก ฉันทันไม่เป็นแบบนี้”

คุณสมทรง, ผู้นำชุมชน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

“ทุกครั้งเขาจะถามเราว่า เรามีวัฒนธรรมพื้นถิ่นอะไร อาหารพื้นถิ่นอะไร ภาษาพื้นถิ่นยังไง เครื่องแต่งกายพื้นถิ่น เฮ้ย! เกิดมาก็ไม่เคย ก็พูดภาษาภาคกลางนะปกติ กินข้าวก็กินข้าวเจ้าเหมือนคุณ”

คุณสมพร, คณะกรรมการชุมชน

“ที่นี้ก็จะเป็นศูนย์การเรียนรู้เป็นหลัก เหมือนมีฐานให้เข้ามาศึกษา ให้มาดู บอกได้ว่า ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำบริหารจัดการชุมชนอย่างไรให้มันเดินไปได้ กลุ่มออมทรัพย์ทำอย่างไร ไม่ใช่ว่าฐานการเรียนรู้เป็นอาชีพหลักของพวกเรานะ อาชีพหลักของเรามันหลากหลายมาก จะบอกว่า ฉันทำหมฝอย ทำปลาร้าอย่างเดียวเลยในชีวิตนี้ มันไม่ใช่ พวกนี้เป็นเหมือนรายได้เสริมซึ่งทุกคนเขามีอาชีพหลักอยู่แล้ว แต่ถึงเวลาเฉพาะกิจ เฮ้ย! เรียกมารวมกลุ่มกัน จะมีคนมาศึกษาดูงานการบริหารจัดการ

ชุมชนเรา อยากรู้เราทำอะไรให้อธิบายให้ฟัง เหมือนกับว่าแลกเปลี่ยนอย่างนี้ทำได้ ไม่ใช่ว่าทั้งวันทำปลาร้าอย่างเดียว”

คุณสมพร, คณะกรรมการชุมชน

อย่างไรก็ตาม การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวชุมชนบ้านดอนสินนธ์ของ ธ.ก.ส. ผ่านทางสื่อโทรทัศน์และเว็บไซต์ ทำให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวชุมชนโดยไม่ได้ติดต่อล่วงหน้า เมื่อมาถึงจึงพบว่าชุมชนไม่มีอะไรเลย ซึ่งเป็นอีกหนึ่งความหนักใจของผู้นำชุมชน ซึ่งชุมชนควรต้องมีการประชาสัมพันธ์ผ่าน Facebook page ของชุมชนเอง ว่าหากสนใจจะเข้ามาศึกษาเรียนรู้/เยี่ยมชมฐานความรู้ต่างๆ ในชุมชนให้ติดต่อล่วงหน้าหรือระบุวันที่สามารถเข้ามาเยี่ยมชมได้ในแต่ละเดือน เป็นต้น

“ศักยภาพของชุมชนนี้ตอนแรกพี่มองเขาใน Youtube ว่าบริบทของเขาคือชุมชนท่องเที่ยว แต่พอพี่มาสัมผัส เขาไม่ได้อยากเป็นชุมชนท่องเที่ยว ส่วนที่เขาเกิดปัญหาคือเวลาคนดู Youtube แล้วขับรถมา แล้วทุกคนก็จะบอก อ้าว! ไม่เห็นมีอะไรเลย อันนี้คือโจทย์ที่เขาเองก็กังวล”

คุณสมศรี, พนักงานพัฒนาลูกค้า

ดังนั้น ในส่วนของการดำเนินโครงการชุมชนท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พบว่า ธ.ก.ส. ได้มีการนำงบประมาณมาใช้ในส่วนของการปรับปรุงภาพลักษณ์ชุมชนให้ดูดีเหมาะกับการเป็นชุมชนท่องเที่ยว ซึ่งแม้ชุมชนจะไม่ได้มองว่าตนเป็นที่ท่องเที่ยว แต่การทำให้ชุมชนดูน่าอยู่ ไม่ใช่ไม่มีอะไรเลยนั้น ก็ไม่ทำให้ชุมชนปฏิเสธ แต่สำหรับการประชาสัมพันธ์อย่างกว้างขวางถึงการเป็นแหล่งท่องเที่ยว ธ.ก.ส. ควรต้องเข้าใจบริบทของชุมชนและประชาสัมพันธ์ในแง่ของการเป็นศูนย์เรียนรู้ที่ต้องการติดต่อล่วงหน้ามากกว่าการเป็นที่ท่องเที่ยวที่สามารถเข้ามาเมื่อไหร่ก็ได้

2) โครงการขับเคลื่อนองค์กรการเงินชุมชนสู่สถาบันการเงินประชาชน

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของชุมชนนี้เป็นสิ่งที่ผู้นำชุมชนให้ความสำคัญและได้รับการตอบรับที่ดีจากสมาชิกในชุมชนอย่างมาก เนื่องจากสามารถเป็นแหล่งเงินออมและเงินทุนดอกเบี้ยต่ำให้แก่สมาชิกในชุมชน โดยไม่จำเป็นต้องกู้ไปเพื่อการผลิตเท่านั้น และผลตอบแทนที่ได้มาเป็นเงินปันผล

ค่อนข้างสูงถึงร้อยละ 5 รวมทั้งยังมีการจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกอีกด้วย เช่น ทุนการศึกษา ค่าเยี่ยมไข้ เมื่อเจ็บป่วย เป็นต้น โดยอาศัยการรู้จักคุ้นเคยกันของคนในชุมชน

แม้ ธ.ก.ส. ไม่ได้เป็นผู้จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตขึ้นมาอย่างเป็นทางการ โดยเป็นหน้าที่หลักของกรมพัฒนาชุมชน แต่ได้เริ่มจุดประกายการรวมกลุ่มออมของคนในชุมชนที่สืบเนื่องมาจากการสอนจัดทำบัญชีครัวเรือน เมื่อสิ้นปีให้นำเงินออมของแต่ละบ้านมาเก็บรวมไว้ที่ผู้ใหญ่บ้านและมอบรางวัลให้ผู้ที่เงินออมสูง

“เป็นการจุดประกายของ ธ.ก.ส. ตั้งแต่แรกอยู่แล้ว บัญชีครัวเรือนสมัยก่อน ธ.ก.ส. แจก กระปุกให้เขาออม พอถึงเวลาครั้งหน้าเรานัดมาเปิดกระปุกกัน ใครได้เท่าไรก็ฝากเข้ากลุ่มกันไว้ โดยทำบัญชีกลุ่มย่อยให้ผู้ใหญ่บ้านจด”

คุณสมหมาย, ธ.ก.ส. สาขาบ้านโพธิ์

ต่อมาเมื่อมีโครงการขับเคลื่อนองค์กรการเงินชุมชน ซึ่งสำหรับชุมชนบ้านดอนสีนันทน์ คือกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ให้กลายเป็นสถาบันการเงินประชาชน ธ.ก.ส. จึงได้นำโปรแกรมบัญชีสถาบันการเงินชุมชน เข้ามาให้ชุมชนแห่งนี้ใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล รวมทั้งหลักการบริหาร การจัดทำงบการเงิน เพื่อให้การดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์สามารถบริหารจัดการตนเองได้ แสดงให้เห็นว่า หากไม่มี ธ.ก.ส. มาเป็นธนาคารที่เลี้ยงตามโครงการดังกล่าว ผลประกอบการของกลุ่มออมทรัพย์อาจไม่ได้มากเช่นในปัจจุบันและอาจทำให้กลุ่มออมทรัพย์ ต้องล้มเลิกไป จากบทสัมภาษณ์ของผู้นำชุมชนที่เป็นประธานกลุ่มออมทรัพย์ฯ ว่า

“ถ้าเราทำบ้าน ๆ อยากทำให้ชุมชน จนลืมนองลักษณะของการเป็นธนาคาร ทำแล้วต้องเกิดผลกำไร ต้องคิดในมุมที่ไม่ได้เอื้อเพื่อกันจนทำแล้วไม่ได้อะไร หมายถึง ไม่มีเงินมาปันผลสมาชิก ไม่มีเงินไปทำกิจกรรมอื่น ๆ อะไรเลย ธ.ก.ส. ทำให้ตรงนี้ พอทำแล้วผลมันกลับมาเยอะ”

คุณสมทรง, ผู้นำชุมชน, ประธานกลุ่มออมทรัพย์ฯ

“จากเดิมที่เราตั้งเป้าหมายไว้แบบนี้ เราอาจจะเดินไปแป๊บมาบ้าง มันทำให้เราตรงทางขึ้น มีแนวทางในการทำงานถูกต้องมากขึ้น อย่างมีระบบ ธ.ก.ส. เข้ามา มันก็ง่ายขึ้นอำนวยความสะดวก เรา ดึกว่าเดิมที่มีแต่ Manual ใช้แต่สมุด อย่างเป็นโปรแกรมเราเรียกขึ้นมาเนี่ย เราารู้เลยว่าแต่ละเดือนมีคนฝากเท่าไร คนกู้เท่าไร พอถึงปี มันมีประชุมสมาชิกก็เอามา check ว่ายอดของใครตรงไหนใครไม่ตรง เงินฝากใครผิดพลาด มันก็ผิดพลาดน้อยลง”

คุณสมทรง, ผู้นำชุมชน, ประธานกลุ่มออมทรัพย์ฯ

การที่ ธ.ก.ส. ตั้งใจจะยกระดับองค์กรการเงินชุมชนเป็นสถาบันการเงินประชาชนนั้น เพื่อเสริมความแข็งแกร่งทางการเงินให้ชุมชนใช้เป็นแหล่งเงินออม เงินทุน สร้างรายได้ สร้างอาชีพให้แก่สมาชิกชุมชน รวมทั้งเพื่อเพิ่มโอกาสในการขยายงานด้านสินเชื่อและธุรกิจ ธ.ก.ส. เอง เนื่องจากสถาบันการเงินประชาชนจะรวมเอาชุมชนในหลายหมู่ของตำบลนั้น ๆ มาเป็นสมาชิก ไม่ได้เป็นกลุ่มออมทรัพย์ฯ ที่มีแค่เฉพาะคนในชุมชนแห่งเดียวเป็นสมาชิก ซึ่งนั่นทำให้เกิดข้อจำกัดแก่กลุ่มออมทรัพย์ฯ ของชุมชนบ้านดอนสีนันทน์ ทั้งในด้านของสถานที่ อุปกรณ์เครื่องคอมพิวเตอร์ที่จะสามารถรองรับการให้บริการแก่สมาชิกทั้งตำบลได้ และบุคลากรประจำ เนื่องจากสถาบันการเงินประชาชนต้องเปิดดำเนินการได้ตลอด ไม่ใช่เดือนละครึ่งเช่นที่กลุ่มออมทรัพย์ฯ ของชุมชนทำอยู่เดิม ธ.ก.ส. จึงต้องผลักดันองค์กรการเงินของชุมชนอื่นๆ ในตำบลควบคู่กันไปด้วย เพื่อให้ได้คนที่มีความสามารถและเป็นหัวใจของสมาชิกร่วมบริหารสถาบันการเงินประชาชน

“ถ้าเป็นสถาบันความเชื่อมั่นต้องมากขึ้น เจ้าหน้าที่ในการทำต้อง Full กว่านี้ อันนี้เราทำแค่เดือนละวัน แต่ถ้าเป็นสถาบันมันต้องมีการเบิก-ถอน ลักษณะเดียวกับธนาคาร ต้องมีคนประจำเอกสารเป็นระบบ มันจะไม่ใช่แค่นี้ แต่ถามว่าแล้วใครจะมาทำ มันก็กว้างเกินไป อันนี้เป็นกลุ่มเล็ก ๆ มันก็ทำได้แบบคนในชุมชนเห็น ๆ กันอยู่”

คุณสมพร, คณะกรรมการชุมชน

ภาพรวมการดำเนินโครงการชุมชนอุดมสุขของ ธ.ก.ส. ที่มีต่อชุมชนบ้านดอนสีนันทน์ จึงเป็นการพัฒนาชุมชนไปในรูปแบบ CSR ที่ไม่ได้ผลประโยชน์ในเชิงธุรกิจต่อ ธ.ก.ส. แม้วัตถุประสงค์หลักของโครงการทางด้านการพัฒนาชุมชนของ ธ.ก.ส. จะต้องการให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ แต่เนื่องจากความเป็นองค์กรรัฐวิสาหกิจ ที่ต้องมีการแสวงหารายได้เพื่อผลประโยชน์ขององค์กร จึงมีนัยยะทางด้านการพัฒนาลูกค้าและชุมชนที่จะสามารถขยายโอกาสทางธุรกิจของ ธ.ก.ส. ได้

“จริงๆ แล้วงานพัฒนาลูกค้าควรเป็นระบบของ CSR คือไม่รับผลตอบแทน กลับกลายเป็นบอกว่าหลังจากนั้นคุณต้องกู้เงินวิสาหกิจชุมชน ทำประกันหนี้แต่ละราย ๆ มันยังงัย ๆ อยู่นะ มันเป็นแบบนี้มานานแล้ว”

คุณสมบัติ, ธ.ก.ส. สาขาบ้านโพธิ์

แต่เนื่องจากความเข้มแข็งของผู้นำชุมชนบ้านดอนสีนันทน์ที่ชัดเจนในความต้องการที่อยากให้ชุมชนเป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงจริง ๆ จึงปฏิเสธสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำของ ธ.ก.ส. ในขณะที่หลาย ๆ

ชุมชนมีความต้องการที่จะเพิ่มผลิตภาพและสร้างรายได้เข้าชุมชน จึงมีการขอสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำของ ธ.ก.ส. หลังจากที่ ธ.ก.ส. ได้เริ่มเข้าไปดำเนินโครงการชุมชนอุดมสุข แต่บางชุมชนก็สามารถปลดหนี้ได้ ภายในระยะเวลาอันสั้น ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความมุ่งมั่นและการรวมตัวกันได้อย่างแท้จริงในแต่ละชุมชน

“เรามองว่า ถ้าเราสามารถทำให้กลุ่มออมทรัพย์นี้เขาเป็นเจ้าของจริง ๆ ไม่ใช่ให้ไปกู้เงิน ข้างนอกมาปล่อย เราคิดว่ามันก็ได้ต่างจากกองทุนอื่นทั่วไปที่เขาเงินมาให้ก้อนหนึ่ง แล้วคุณก็เอา ไปปล่อยกู้ พอสุดท้ายไปมองกันว่าไม่ใช่เงินคนในชุมชน นี่จะไม่จ่ายก็ไม่จ่าย แล้วก็ยังอยากให้เราพอเพียงพอ เอาพอดี ๆ ถ้ากู้มาถามว่าภาระหนักจะอยู่กับใคร ก็ไม่พัวเรา”

คุณสมทรง, ผู้นำชุมชน, ประธานกลุ่มออมทรัพย์ฯ

“ผู้การ (ธ.ก.ส. สาขาบ้านโพธิ์) บอกว่าเอาไปไหม ล้านละร้อย (โครงการหนึ่งของ ธ.ก.ส. กู้ หนึ่งล้านบาท ดอกเบี้ยหนึ่งร้อยบาท) เอามาแล้วใครบริหาร ไม่เอาดีกว่า มันเป็นเงินก้อนโตเกินไป เราต้องประเมินศักยภาพของกลุ่มเราด้วย ไม่ใช่ว่าดอกเบี้ยถูก เงินเยอะ แล้วใครบริหารจัดการ ศักยภาพได้ไหม ถ้าเอามาแล้วเป็นสิ่งลำบาก อย่าเลย ให้มันเดินไปช้า ๆ แบบนี้ดีแล้ว”

คุณสมพร, คณะกรรมการชุมชน

“บางที่เราอยากให้เราสนับสนุนกลุ่มให้ตรงกับความต้องการ อย่างธนาคารอยากปล่อยเงินกู้ให้ได้เยอะ ๆ เพื่อผลประโยชน์ของธนาคาร เขาก็ไปปล่อยให้กับกลุ่มที่ต้องการกู้เงินไปสร้างกิจการ แต่ถ้าเขาจะพัฒนาลูกค้า พัฒนาชุมชนอะไรจ้ะ เขาก็ควรจะเน้นให้รู้จักความพอเพียง เศรษฐกิจพอเพียง คือ ลดการกู้เงิน ลดปัจจัยภายนอก อยากให้สนับสนุนเป็นกลุ่ม ๆ ไป ไม่ใช่มาสอนให้เราพอเพียง แต่สุดท้ายอยากให้เรากู้เงิน ถ้ากลุ่มเราเป็นกลุ่มวิสาหกิจที่ผลิตของขายเยอะ ๆ ...OK คุณเทเงินกู้มาเถอะ”

คุณสมทรง, ผู้นำชุมชน, ประธานกลุ่มออมทรัพย์ฯ

จากบทสัมภาษณ์ในการดำเนินโครงการชุมชนอุดมสุขของผู้ปฏิบัติโครงการกับชุมชนมาตลอด อย่างเจ้าหน้าที่ ธ.ก.ส. สาขาบ้านโพธิ์ ทั้งอดีตและปัจจุบัน มองว่า ธ.ก.ส. ควรผลักดันชุมชนที่สามารถพัฒนาต่อได้แบบจริงจังสักจังหวัดละ 1 ชุมชน เนื่องจากพนักงานพัฒนาลูกค้าที่อยู่ประจำสำนักงาน ธ.ก.ส. จังหวัดนั้น มิใช่เพียงพอ การให้พนักงานทางด้านสินเชื่อที่มีหน้าที่หลักในการหารายได้เข้า ธนาคารลงพัฒนาชุมชนหลายแห่งในอำเภอด้วยนั้น จะทำให้ไม่สามารถดำเนินการพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพนัก แต่เป็นการดำเนินโครงการเพื่อให้ได้เป้าตัวชี้วัดผลงาน (KPI) ด้านการ

พัฒนาขององค์กร รวมทั้งผู้บริหารในพื้นที่ที่ยังให้ความสำคัญกับการหารายได้เข้าธนาคารมากกว่า การพัฒนาลูกค้าอย่างจริงจัง ซึ่งผู้วิจัยมองว่าส่วนหนึ่งเพราะการดำเนินงานในรูปแบบของรัฐวิสาหกิจ ที่ต้องมีกำไรในการทำให้องค์กรอยู่รอดและส่งผลถึงโบนัสของพนักงาน

“มันไม่มีคนไปทำ ความจริงจังหวัดหนึ่งมีสักชุมชนหนึ่งที่เจ๋ง ๆ ก็ OK แล้ว อันนี้เยอะไป พนักงานสินเชื่อก็กี่ไม่ไหวจะไปทำ (แล้วสายพัฒนาเขาลงไปทำร่วมกับเราด้วยใหม่) เขาก็ทำไม่ทัน เน้นทำ paper ทำแต่หน้าจ่อ มันก็กลวง ๆ แบบนี้ ผู้บริหารเขาไม่ได้ให้ความสำคัญนัก ทำเยอะไปเขาก็มองว่า เฮ้ย! สาขาต้องกำไร”

คุณสมบัติ, ๓.๓.๓. สาขาบ้านโพธิ์

“ไม่จำเป็นต้องไปสร้างเยอะ ไม่ต้องไปหวานแหว่ทำ เดียวมีเข้ามาเพิ่มทุกปี ให้ขยาย ๆ ชุมชนไม่จำเป็นหรอก เอาของเก่าให้มันดี เน้นเลยชุมชนไหนที่ไปได้ ทำให้มันดี มันเด่น มันดังไปเลย อันไหนไปไม่ไหว ที่ทำเพื่อเอาเป้า โละได้โละ”

คุณสมหมาย, ๓.๓.๓. สาขาบ้านโพธิ์

4.3 ผลกระทบทางเศรษฐกิจจากโครงการชุมชนอุดมสุขของ ๓.๓.๓.

1) รายได้

จากการดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี 2561 - ปัจจุบัน พบว่าโครงการย่อยชุมชนท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชนได้ ดังนี้

ตารางที่ 8 จำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้ของชุมชนบ้านดอนสินนท

ปี	จำนวนนักท่องเที่ยว (คน)	รายได้ (บาท)
2563	572	143,200
2564	157	28,400
รวม	729	171,600

ที่มา : ระบบบริหารข้อมูลชุมชนต้นแบบตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ ๓.๓.๓., 2565

แต่ตัวเลขทางด้านรายได้ดังกล่าว อาจพูดไม่ได้ว่าเป็นรายได้ที่เกิดจากการพัฒนาตามโครงการชุมชนอุดมสุขได้โดยตรง เนื่องจากชุมชนได้เป็นชุมชน OTOP นวัตกรรมที่กรมพัฒนาชุมชนได้เข้าไปดำเนินการอยู่ก่อนตามที่ได้กล่าวมาแล้ว อย่างไรก็ตามรายได้จากการเป็นชุมชนท่องเที่ยวไม่ได้เป็นรายได้หลักหรือสร้างรายได้ได้มากมายนัก เนื่องจากการท่องเที่ยวของชุมชนนี้เป็นในลักษณะศูนย์การเรียนรู้ที่ให้ความรู้ในฐานการผลิต/แปรรูปสินค้าของชุมชนมากกว่าการเป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างสถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆ และผลิตภัณฑ์ของชุมชนไม่ได้เป็นที่ต้องการของตลาดโดยทั่วไป อย่างจักสาน อีजूที่ไว้ใช้เป็นเครื่องมือจับปลา ดังนั้น ส่วนน้อยของคนที่เข้ามาชมศูนย์การเรียนรู้จะซื้อผลิตภัณฑ์กลับไป

“ตอนมีคนมาเที่ยว มาดูงาน มันก็ขายได้ บางคนเขามาซื้อ ส่วนมากไม่ค่อยซื้อ (อีजू) ลูกใหญ่ซื้อลูกเล็กเป็นที่ระลึก ลักคน สองคน”

คุณสมดี, สมาชิกชุมชน

ประกอบกับการแพร่ระบาดของสถานการณ์โรคโควิด-19 ที่ทำให้ชุมชนต้องปิดตามมาตรการของรัฐ ไม่สามารถรับคนเข้ามาท่องเที่ยว/เยี่ยมชมศูนย์การเรียนรู้ได้ ซึ่งจะทำให้รายได้ในส่วนของการเป็นชุมชนท่องเที่ยวหายไป แต่จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนพบว่า ชุมชนไม่ได้รับผลกระทบทางด้านรายได้จากการไม่ได้รับคนมาท่องเที่ยว/ดูงาน แสดงให้เห็นว่ารายได้จากการเป็นชุมชนท่องเที่ยวไม่ได้เป็นรายได้หลัก และรายได้ของคนในชุมชนไม่ได้อยู่ในชุมชน แต่ขึ้นอยู่กับตลาดภายนอก

“ก็ไม่กระทบ ชาวบ้านเขามีตลาดส่งของพวกนี้ที่ทำอยู่แล้ว”

คุณสมทรง, ผู้นำชุมชน, ประธานกลุ่มออมทรัพย์ฯ

ทั้งนี้ ในการมีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่ ธ.ก.ส. ได้เข้าไปมีส่วนช่วยให้กลุ่มมีความเข้มแข็งนั้น ทำให้สมาชิกสามารถกู้เงินดอกเบี้ยต่ำ เพื่อนำไปเป็นทุนหมุนเวียนในกิจการของตน ซึ่งทำให้ยังสามารถประกอบอาชีพต่อไปได้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้คนในชุมชนยังมีรายได้จากตรงนี้

“กู้มาหมุนขายปลา พี่สาวเปิดแพปลาอยู่ที่จังหวัดชลบุรี ก็กู้กันหมดทั้งบ้าน เอามาทำเกษตร เลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลา มันก็เป็นเงินหมุน”

คุณสมใจ, คนในชุมชน, สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ฯ

2) เพิ่มมูลค่าผลผลิตหลัก

ด้วยการลดต้นทุน แปรรูปและการตลาด ซึ่งชุมชนมีการดำเนินการอยู่แล้ว โดยตั้งโรงเลี้ยงไก่บนน้ำ ให้มูลไก่เป็นอาหารของปลา และนำผลผลิตทางการเกษตร เช่น ปลา มารวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปเป็นปลาร้าข้าวคั่ว 1 – 2 เดือนต่อครั้ง ซึ่งชุมชนไม่ได้มุ่งทำผลิตภัณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่งเป็นหลักและส่งขายจำนวนมากๆ แต่เป็นการทำเป็นปกติของชุมชนในบางครั้งเรือน เมื่อมียอดสั่งซื้อมากกว่าปกติ ก็จะเกิดการรวมกลุ่มกันบางครั้งเท่านั้น ซึ่งสำหรับชุมชนนี้โครงการฯ จึงไม่ได้มีส่วนช่วยเพิ่มมูลค่าผลผลิต เพราะชุมชนต้องการทำเท่าที่ตนมีศักยภาพ

“อย่างปลาร้าข้าวคั่วถ้าเขาจะทำให้ดีกว่านี้หรือให้มันกระจายกว่านี้มันก็ได้ แต่เขาไม่เอาเรื่องนวัตกรรมอะไรตรงนั้นก็ต้องปิดไป ถ้าเป็นบ้านอื่นเขาถามจะทำอย่างไรคืออยากขาย แต่บ้านนี้บอกว่าจะไม่ต้องเอามานะ ขายแค่นี้ มันก็เลยจบ เขาหมดที่หนึ่งร้อยอัน เราจะไปให้เขาทำหนึ่งพัน สองพันอันได้อย่างไร”

คุณสมศรี, พนักงานพัฒนาลูกค้า ธ.ก.ส., เลขานุการคณะทำงานฯ

ส่วนหนึ่งผู้วิจัยมองว่าพื้นที่ในการหาวัตถุดิบหลักลดลงจากการขายที่ดิน ทำให้ไม่มีบ่อเลี้ยงปลาจำนวนมากเช่นเดิม แม้ ธ.ก.ส. จะสนับสนุนด้านเงินทุนหรือภาคีนำเทคโนโลยีมาให้ใช้เพิ่มกำลังการผลิต แต่วัตถุดิบที่หาได้จากในชุมชนมีไม่เพียงพอ หากต้องการสร้างรายได้จากสิ่งนี้ ต้องมีการเชื่อมโยงเครือข่ายหาปลาจากชุมชนหรือแพปลาภายนอก ซึ่งชุมชนมองว่าเกินศักยภาพและไม่ได้เป็นไปตามความต้องการของชุมชน

“จะให้พาณิชย์มาส่งเสริมส่งออก ทำ ออย. มันมากเกินไป มันขัดแย้ง ต้องไปทำห้องกระจก โคมไฟแบบนี้ก็ไม่ได้ จะขอ ออย. เพื่อ... ตลาดเราไม่ได้ใหญ่โตขนาดนั้น ถามว่าจะสนับสนุนให้ทำมองไปถึงการขายที่มันใหญ่โตหรือยัง ถ้ายังไปถึงตรงนั้นไม่ได้ ตรงนี้ทำเพื่ออะไร แล้วถ้าดันไปแล้วไม่ประสบความสำเร็จ ความรู้สึกมันเสีย”

คุณสมพร, คณะกรรมการชุมชน

3) ลดรายจ่าย

พบว่าชาวบ้านนำความรู้ที่ได้รับในการทำน้ำหมักชีวภาพ น้ำยาล้างจาน น้ำยาซักผ้าใช้เอง ซึ่งยังมีการทำใช้อยู่จริงและสามารถช่วยลดรายจ่ายในครัวเรือนได้

“แต่ก่อนน้ำยาล้างจาน น้ำยาซักผ้าก็ซื้อสำเร็จรูปตามร้าน ตามห้าง **เดี๋ยวนี้ซื้อมาจากนใช้เอง** **ประหยัดกว่าเยอะ** อย่างเราซื้อตามห้างขวดสำเร็จรูปแบบนั้น แปปเดียวหมดแล้ว”

คุณสมนึก, สมาชิกชุมชน

ซึ่งผู้วิจัยมองว่าการสอนให้ลดรายจ่ายในครัวเรือนเป็นเรื่องสำคัญและสามารถทำได้จริงกับชุมชนทุกบริบท ไม่ว่าจะรายได้หลักของชุมชนจะมาจากการผลิตภายในชุมชนเองหรือการรับจ้างทุนนิยมภายนอก แต่ทุกครัวเรือนต้องมีค่าใช้จ่าย ดังนั้น การที่ ๘.ก.ส. ได้สอนการทำน้ำยาอเนกประสงค์ใช้เองในครัวเรือนนั้น และยังมีชาวบ้านทำใช้และประหยัดได้จริงอยู่ถือเป็นผลกระทบทางเศรษฐกิจที่ดีอย่างหนึ่งจากโครงการฯ

4) เงินออม

สำหรับการเข้าร่วมกลุ่มออมทรัพย์ นับว่าเห็นผลจากโครงการได้อย่างชัดเจน เดิมทีคนในชุมชนยังไม่เห็นความสำคัญของกลุ่มออมทรัพย์ ต่อมาเมื่อคนที่เข้าเป็นสมาชิกอยู่เดิมได้ประโยชน์จากกลุ่มออมทรัพย์ ได้แก่ เงินปันผลรายปี สวัสดิการ ดอกเบี้ยอัตราต่ำ ทำให้เห็นตัวอย่างและเกิดการบอกต่อกันของคนในชุมชน ทำให้คนในชุมชนเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มและมีจำนวนเงินฝากสัจจะเข้ากลุ่มออมทรัพย์ในแต่ละปีเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ตารางที่ 9 ผลการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต บ้านดอนสินนธ์ ตั้งแต่เริ่มจัดตั้ง

ปี	จำนวนสมาชิก (คน)	เงินฝากสัจจะออมทรัพย์ (บาท)
2561	82	200,900
2562	103	442,100
2563	121	697,200
2564	152	818,900

ที่มา : รายงานการประชุมสมาชิก กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต บ้านดอนสินนธ์ (2564)

ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ยอดเงินฝากสัจจะของกลุ่มออมทรัพย์มีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากเงื่อนไขการขอสินเชื่อของกลุ่มออมทรัพย์ฯ โดยหากต้องการสินเชื่อจากกลุ่ม สมาชิกต้องฝากเงินยอดเดิม (ขั้นต่ำ 100 บาท) มาแล้วไม่น้อยกว่า 6 เดือน และหลังจากกู้ไปแล้ว ทุกครั้งที่มาส่งชำระเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยรายเดือน ต้องนำเงินฝากจำนวนเท่าเดิมที่เคยฝากทุกครั้งมาส่งพร้อมเงินกู้ด้วย โดยหากไม่สามารถส่งชำระต้นเงินกู้ในเดือนนั้น ๆ ได้ สามารถส่งเฉพาะดอกเบี้ยพร้อมเงินฝาก (เงินฝากจะด

การส่งไม่ได้) ทำให้เมื่อระยะเวลาผ่านไป สมาชิกบางรายสามารถมีเงินฝากที่มากกว่าหนี้สินที่ตนกู้ไป ดังจะเห็นได้จากบทสัมภาษณ์ของผู้นำชุมชนว่า

“ต้น ๆ ปี เขากู้ไป เงินออมเขาอาจจะยังมีไม่พอ แต่พอปลายปีเขาก็ผ่อนหนี้ไปเรื่อย ๆ แล้วก็ออมไปเรื่อย ๆ พอปลายปีดู เฮ้! เขาอยู่โซนสีเขียวแล้ว (เมื่อเงินฝากมากกว่าเงินกู้ในโปรแกรมของ ธ.ก.ส. จะแสดงสถานะสีเขียว) เพราะบังคับฝากทุกเดือน ไม่ต้องมีใครค้ำ เขาใช้เงินออมเขาค้ำได้ เหมือนสร้างความมั่นคงโดยที่เขาไม่รู้ตัว ลีนปีก็ได้เงินปันผล ที่นี้ร้อยละห้าบาท แล้วยังมีข่าวสารของใช้ที่ ธ.ก.ส. นำมาจับฉลากแจกสิ้นปี”

คุณสมทรง, ผู้นำชุมชน, ประธานกลุ่มออมทรัพย์ฯ

นอกจากชุมชนจะได้ประโยชน์เป็นตัวเงินในรูปแบบของเงินปันผลสูงถึงร้อยละ 5 ต่อปี ซึ่งถือเป็นกำไรในเชิงเศรษฐกิจแล้ว ชุมชนยังได้ประโยชน์ในเชิงสังคม คือการใช้กระบวนการของกลุ่มสร้างคุณธรรมและค่านิยมให้แกกัน เช่น หากนำเงินไปใช้อย่างไรประโยชน์ หรือมาส่งชำระล่าช้ากว่ากำหนดการฝากเงินสัจจะและการคืนเงินกู้ ก็จะมีการเพ่งเล็งหรือหรือสร้างแรงกดดันของกลุ่ม เพราะเงินที่นำไปเป็นเงินของทุกคนในชุมชน ซึ่งเป็นคนที่มีความคุ้นเคยกันมาแต่เดิม ดังนั้น ทุกคนจะพยายามรักษาสผลประโยชน์ของเงินร่วมกัน ซึ่งเป็นการช่วยเพิ่มวินัยทางการเงินให้แก่สมาชิกในชุมชนเพิ่มขึ้น

“มันเป็นญาติพี่น้องกัน คนในชุมชน มันรู้จักกันทุกคน คนกู้คนนี้เป็นใคร มันก็เป็นจิตวิทยาอย่างหนึ่ง ถ้าคุณคิดจะโกงมันคือเงินของทุกคน เงินของญาติพี่น้องไม่ใช่เงินของหลวงหรือของใครคนใดคนหนึ่ง เวลาใครคิดจะไม่ส่ง มันก็ต้องคิดแล้วว่าคนแก่ฝากเท่าไร ลูกหลานใส่กระปุกฝากแค่เดือนเท่าไรเอง”

คุณสมทรง, ผู้นำชุมชน, ประธานกลุ่มออมทรัพย์ฯ

5) ปลอดภัยนอกระบบ

จากการมีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ซึ่งถือเป็นองค์กรการเงินชุมชนที่ได้รับการเรียนรู้การบริหารจัดการจาก ธ.ก.ส. และความเข้มแข็งของผู้นำชุมชน ทำให้กลุ่มมีความมั่นคง สามารถปล่อยกู้ดอกเบี้ยถูก (คงที่ร้อยละ 0.75 ต่อเดือน) ทำให้สมาชิกที่ไม่ได้มีหนี้นอกระบบมากนัก สามารถกู้เงินจากกลุ่มเพื่อช่วยลดภาระหนี้นอกระบบได้ เนื่องจากการกู้เงินจากกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของชุมชน ไม่จำเป็นต้องกู้เพื่อใช้ในการผลิตเท่านั้น ทั้งนี้ ขึ้นกับภาระความจำเป็นและวินัยทางการเงิน

ของแต่ละคน รวมทั้งความสะดวกในการขอกู้เมื่อมีเหตุจำเป็น ซึ่งงานวิจัยของ นิพนธ์ พัวพงศกรและคณะ, 2536 (อ้างถึงใน เพลิน สุขมา, 2551) กล่าวว่าสินเชื่อในระบบไม่สามารถทดแทนสินเชื่อในระบบได้อย่างสมบูรณ์ เหตุผลหนึ่งเพราะการกู้เงินในระบบมีขั้นตอนยุ่งยากและเสียเวลา สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของสมาชิกชุมชนว่า

“กลุ่มออมทรัพย์ดี ดอกมันถูก ตอนแรกกูมาจะปิดหนี้ร้อยละสิบก็หมดไปแล้ว แต่ว่าเงินมันไม่พอใช้ ก็เลยไปกูมาใหม่... มันสะดวกไม่ต้องทำอะไรร่วนวาย แค่อยกก็ได้เงิน”

คุณสมจิน, สมาชิกชุมชน

“ถามว่ายังมีอยู่ไหมคนที่กู้นอกระบบ ก็ยังมีอยู่ เพราะในจำนวนคนที่ทั้งหมดไม่ใช่ว่าจะส่งครบ ตรง ดีทุกคน มันก็มีหนึ่งถึงสองคนที่ไปทั่ว กู้ตรงนี้ ไปปิดตรงนั้น แต่เราก็พยายามทำให้เขาคิดว่ามันควรจะเป็นหนทางเดียวได้ไหม แล้วค่อย ๆ มีวินัยทางการเงิน ออมเงินทุกเดือน เดือนไหนไม่มีเงินต้นก็เอาดอกเบี้ยยมาพร้อมเงินฝาก เงินต้นมีเท่าไรก็ค่อยตัด”

คุณสมทรง, ผู้นำชุมชน, ประธานกลุ่มออมทรัพย์ฯ

โดยภาพรวมผลของโครงการชุมชนอุดมสุขของ ธ.ก.ส. สำหรับชุมชนบ้านดอนสีนทร์ ได้ช่วยให้สมาชิกในชุมชนมีการพบปะกัน พูดคุย มีกิจกรรมร่วมกัน ทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก ซึ่งหาโอกาสได้ยากสำหรับชุมชนกึ่งชนบทกึ่งเมือง และคนในชุมชนก็รู้สึกพอใจกับโครงการนี้

“ทุกวันนี้เขามีอาชีพกันอยู่แล้ว ทำโครงการแต่พองามให้มันมีอะไร ให้มีกิจกรรมร่วมกันบ้างไม่ถึงกับขายหน้า แต่ก็ไม่ได้โดดเด่น ไม่ใช่ที่เราไม่มีเป้าหมายในการพัฒนาหมู่บ้าน อย่างวิสัยทัศน์ของเรา ทำยังไงก็ได้ให้ประชาชนมีความสุข ให้หมู่บ้านดูแล้วน่าอยู่ ให้เศรษฐกิจพอเพียงซึมซับเข้าไปอยู่ในทุกคน ให้รู้จักความพอดี พอประมาณ มีเหตุผล ไม่ว่าจะเปลี่ยนแปลงไปขนาดไหนให้เขาอยู่ได้ มันดีกว่าไหมที่จะมาสร้างอะไรที่ไม่ใช่เขา”

คุณสมพร, คณะกรรมการชุมชน

“โครงการนี้ก็เพิ่มความสุขมากอยู่นะ ก็มีกิจกรรมร่วมกัน หลักๆ คือทำให้คนที่แตกต่างกันในด้านอาชีพ ความเป็นอยู่ มามีกิจกรรมร่วมกันได้ อย่างน้อยเวลาเข้ามาก็มีเสียงหัวเราะ มาคุยกัน”

คุณสมทรง, ผู้นำชุมชน, ประธานกลุ่มออมทรัพย์ฯ

ฉะนั้น ถึงแม้ว่าโครงการชุมชนอุดมสุขของ ๘.๓.๘. จะไม่ได้ส่งผลทางเศรษฐกิจด้านรายได้และการเพิ่มผลิตภาพให้กับชุมชนบ้านดอนสีนนท์ได้อย่างชัดเจน อาจเนื่องมาจากการแทรกแซงชุมชนของ ๘.๓.๘. ในด้านการพัฒนาที่ยังไม่มากพอ เพราะอัตรากำลังด้านการพัฒนาที่มีจำกัด ไม่สอดคล้องกับตัวชี้วัดของโครงการที่เน้นด้านปริมาณชุมชนที่ต้องได้รับการพัฒนา จึงทำให้การพัฒนาเป็นไปในลักษณะทำเพื่อบรรลุตัวชี้วัดเชิงปริมาณที่ตั้งขึ้น แต่ไม่ได้พัฒนาให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริง ชุมชนยังไม่มี ความมั่นใจและไม่สามารถเห็นภาพเศรษฐกิจภายในชุมชนขนาดใหญ่ได้ รวมทั้งบริบทของชุมชนที่มีพื้นที่การเกษตรลดลงจากการขายที่ดินให้แก่นายทุนในพื้นที่ EEC ทำให้สินค้าชุมชนที่ผลิตจากการเกษตรในพื้นที่มีจำกัด จึงทำให้ชุมชนยังไม่สามารถ “สุข” ได้มากพอจากการผลิตและหารายได้อยู่ภายในชุมชนเองโดยไม่ต้องพึ่งพียงนายจ้างทุนนิยมภายนอก แต่หากไม่ได้มองทางด้านรายได้ที่เพิ่มขึ้นจากโครงการฯ การที่โครงการฯ ทำให้ชุมชนมีกิจกรรมได้มาพบปะ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของคนในชุมชน ถือว่าโครงการฯ ได้ทำให้เกิด “สุข” ในเชิงสังคมขึ้น

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

5.1 สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกและเอกสารที่เกี่ยวข้อง สามารถตอบคำถามการวิจัยที่ตั้งขึ้นทั้ง 2 ข้อได้ดังนี้

5.1.1 ผลกระทบทางเศรษฐกิจของโครงการชุมชนอุดมสุขของ ธ.ก.ส.

การดำเนินงานตามโครงการชุมชนอุดมสุข ไม่ได้เพิ่มผลตอบแทนทางด้านรายได้ให้แก่ชุมชนบ้านดอนสีนนท์ได้อย่างชัดเจนนัก ชุมชนบ้านดอนสีนนท์ถือเป็นตัวแทนของชุมชนกึ่งชนบทกึ่งเมือง ที่ไม่ได้รวมกลุ่มกันประกอบอาชีพอย่างจริงจังเช่นชุมชนในชนบท คนส่วนใหญ่มีรายได้จากหลายทาง ไม่ได้มีรายได้หลักในการทำผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ตั้งรวมกลุ่มกันอย่างถาวร ทำให้เห็นว่ารายได้ของคนในชุมชนไม่ได้อยู่ที่ชุมชนเป็นหลัก แต่สิ่งที่ ธ.ก.ส. เข้ามาดำเนินการเพื่อเพิ่มรายได้ให้ชุมชนเป็นการเพิ่มรายได้จากสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน จึงไม่สามารถเห็นรายได้เพิ่มจากโครงการได้ชัดเจน ซึ่งแตกต่างจากชุมชนอุดมสุขบางชุมชนที่ ธ.ก.ส. สามารถเข้าไปเพิ่มรายได้ได้อย่างเห็นได้ชัด เช่น ชุมชนบ้านผารังหมี ที่ได้ชื่อว่าเป็นชุมชนที่พัฒนาโดย ธ.ก.ส. มีการรวมกลุ่มทำผลิตภัณฑ์จำหน่ายจำนวนมาก เช่น ผ้าทอ ได้รับสินเชื่อจาก ธ.ก.ส. และนำเทคโนโลยีมาใช้ ทำให้สามารถจำหน่ายและขยายตลาดช่วยเพิ่มรายได้จำนวนมากให้แก่ชุมชน รวมทั้งเปิดชุมชนเป็นชุมชนท่องเที่ยว มีอาหารพื้นบ้าน มีโฮมสเตย์ จัดโปรแกรมรถนำเที่ยวในชุมชน ประกอบกับมีที่ท่องเที่ยวอย่างวัด ศาลเจ้า และสภาพภูมิศาสตร์ที่เป็นภูเขา สามารถชมวิวและเป็นที่พักผ่อนให้แก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชุมชนได้ (เรื่องเด่นเศรษฐกิจ, 2564) จึงเป็นข้อสังเกตว่าความทุ่มเทในด้านการพัฒนาของ ธ.ก.ส. มีความแตกต่างกันไปในแต่ละต้นสังกัดของพื้นที่และบริบทชุมชน อีกทั้งโครงการฯ ยังไม่สามารถแทรกแซงเศรษฐกิจชุมชนบ้านดอนสีนนท์ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง จนทำให้คนในชุมชนสามารถหารายได้อยู่ภายในชุมชนจนไม่ต้องไปรับจ้างแรงงานนอกชุมชนได้

อย่างไรก็ตามในด้านการลดรายจ่ายและเพิ่มเงินออมสามารถเห็นผลจากโครงการฯ ได้ เนื่องจากชาวบ้านยังนำความรู้ที่ได้รับจากการทำน้ำยาอเนกประสงค์ใช้ในครัวเรือน ได้แก่ น้ำยาล้างจาน น้ำยาซักผ้า รวมทั้งน้ำหมักชีวภาพที่สามารถใช้ในการเกษตร มาทำใช้เองอยู่ในปัจจุบัน สำหรับในด้านเงินออมถือว่าเห็นผลจากโครงการฯ ได้มากที่สุดจากการที่ ธ.ก.ส. เข้าไปแนะนำหลักการบริหารกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตแก่ชุมชน รวมทั้งนำโปรแกรมบัญชีสถาบันการเงินชุมชนของ ธ.ก.ส. ให้ทางกลุ่มออมทรัพย์ฯ ใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารข้อมูลภายในของกลุ่ม จึงช่วยให้

กลุ่มออมทรัพย์สามารถดำเนินงานได้อย่างมีกำไรและกลับมาเป็นเงินปันผลรวมทั้งแบ่งจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกได้ ซึ่งการที่ชุมชนมีกลุ่มออมทรัพย์ฯ ที่เข้มแข็ง ทำให้เป็นแหล่งเงินทุนที่ทำให้ชาวบ้านสามารถกู้ไปปลดหนี้ระบบได้ เนื่องจากการกู้ในระบบผ่านสถาบันการเงินขนาดใหญ่อย่าง ธ.ก.ส. จำเป็นที่จะต้องมียอดหลักทรัพย์ (ที่ดิน) หรือการค้ำประกันภายในกลุ่ม ซึ่งจะมีระยะเวลาและขั้นตอนในการดำเนินการ รวมทั้งเงื่อนไขในการให้สินเชื่อที่อาจไม่ตรงกับวัตถุประสงค์หลักของการกู้ เนื่องจากความเข้มงวดในการให้สินเชื่อของสถาบันการเงินขนาดใหญ่ ซึ่งจะส่งผลต่อดอกเบี้ยเงินกู้จนทำให้ผู้กู้ติดกับดักหนี้ (สมประวิณ มั่นประเสริฐ, 2565) ดังนั้น การกู้สินเชื่อภายในกลุ่มออมทรัพย์ฯ ของชุมชนจะสามารถเอื้อและเข้าใจกันระหว่างสมาชิกได้ สอดคล้องกับกอบศักดิ์ ภูตระกูล, 2564 อ้างถึงใน SDG Move Team (2565) ที่ได้ให้ความเห็นว่า สถาบันการเงินขนาดใหญ่ ไม่สามารถเข้าถึงและตอบโจทยความต้องการของพื้นที่ท้องถิ่นได้ แต่นโยบายการเงินฐานรากจะช่วยสร้างชุมชนที่เข้มแข็งและขจัดความยากจนได้ การสร้างสถาบันทางการเงินในชุมชน เช่น สัจจะออมทรัพย์ กลุ่มออมทรัพย์ ธนาคารหมู่บ้านล้วนเป็นกลไกที่เข้าถึงและเข้าใจบริบทเฉพาะของพื้นที่ได้มากกว่า เพราะมีการทำธุรกรรม เช่น การปล่อยสินเชื่อและการติดตามหนี้ที่อยู่บนพื้นฐานของความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชนเป็นเงื่อนไข อย่างไรก็ตามการจะแก้ไขปัญหาหนี้ระบบจะยั่งยืนได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับภาระค่าใช้จ่ายและวินัยทางการเงินของชาวบ้านแต่ละรายด้วย

จะเห็นว่าผลกระทบด้านบวกที่เห็นได้ชัดจากโครงการ มาจากการที่ชุมชนมีพื้นฐานในสิ่งนั้นดีในระดับหนึ่งแล้ว อย่างกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของชุมชนที่มีการรวมตัวกันอยู่ก่อนและความตั้งใจที่ดีในการดำเนินงานของผู้นำชุมชนที่อยากให้สมาชิกได้รับประโยชน์จากกลุ่มออมทรัพย์อย่างแท้จริง รวมถึงความตระหนักของสมาชิกว่าเป็นเงินร่วมกันของทุกคน ทำให้การพัฒนาจากโครงการชุมชนอุดมสุขสามารถเป็นส่วนเพิ่มให้กลุ่มออมทรัพย์ได้พัฒนาต่อยอดสิ่งที่มีอยู่ให้เห็นผลที่ดียิ่งขึ้นได้

5.1.2 ผลกระทบทางเศรษฐกิจของโครงการชุมชนอุดมสุขของ ธ.ก.ส. เป็นไปตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

จากผลกระทบทางเศรษฐกิจต่อชุมชนที่กล่าวมา ทำให้เห็นว่าผลจากการดำเนินโครงการฯ เป็นไปตามเป้าประสงค์ของเป้าหมายที่ 2 ขจัดความหิวโหย ในการเพิ่มการเข้าถึงความรู้และบริการทางการเงิน โดยความรู้จะเป็นความรู้ทางการเงิน การลดรายจ่ายจากการทำน้ายาใช้เองในครัวเรือน ตลอดจนรู้ผลิตภัณฑ์ของ ธ.ก.ส. ทั้งการออมเงินและขอสินเชื่อ แต่ในเป้าประสงค์เดียวกันก็ไม่ได้ตอบโจทยเรื่องการเพิ่มผลิตภาพ รายได้และตลาดของเกษตรกรอย่างชัดเจน ชุมชนยังหารายได้หลักจากการขายแรงงานนอกชุมชน ผลิตภัณฑ์ชุมชนยังไม่มีตลาดขนาดใหญ่รองรับที่จะทำให้สามารถ

เป็นรายได้หลักให้คนจำนวนมากในชุมชนมาร่วมกันผลิตได้ ประกอบกับพื้นที่การเกษตรภายในชุมชน ลดลงจากการขายที่ดิน ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

สำหรับเป้าประสงค์ของเป้าหมายที่ 8 งานที่มีคุณค่าและเศรษฐกิจที่เติบโต ในการเสริมความแข็งแกร่งและการเข้าถึงสถาบันการเงินและบริการทางการเงิน พบว่าผลจากโครงการฯ ทำให้ชุมชนพัฒนาต่อยอดกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ซึ่งเป็นองค์กรการเงินชุมชนของตนแต่เดิมให้มีความเข้มแข็ง มีผลประกอบการที่ดี เป็นแหล่งเงินที่หมุนเวียนอยู่กับคนในชุมชน แม้ว่าปัจจุบันกลุ่มออมทรัพย์ฯ จะยังไม่ถูกยกระดับเป็นสถาบันการเงินประชาชน เนื่องจากข้อจำกัดที่ได้กล่าวถึงในบทที่ 4 แต่สำหรับคนในชุมชนเองยังคงได้ประโยชน์จากการมีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ซึ่งการมีกลุ่มทางการเงินที่เข้มแข็งของชุมชนนอกจากจะทำให้คนในชุมชนได้ประโยชน์ในทางการออม ยังเป็นแหล่งเงินทุนที่สามารถนำไปใช้หมุนเวียนในการประกอบอาชีพ รวมทั้งหลุดพ้นจากดอกเบี้ยอัตราสูงของหนี้นอกระบบได้

5.1.3 ข้อสังเกตในบทบาทด้านการพัฒนาลูกค้าและชุมชนที่ยั่งยืนของ ธ.ก.ส.

ธ.ก.ส. เป็นสถาบันการเงิน รูปแบบรัฐวิสาหกิจที่มีรายได้หลักจากดอกเบี้ยที่ได้จากการปล่อยสินเชื่อให้แก่ลูกค้าหรืออาจกล่าวได้ว่าองค์กรสามารถอยู่ได้จากบทบาทการเป็น “เจ้าหนี้” แต่ในปัจจุบัน ธ.ก.ส. ได้กำหนดบทบาทด้านการพัฒนาลูกค้าและชุมชนด้วย ซึ่งหากสามารถพัฒนาได้อย่างยั่งยืน นั้นหมายถึงลูกค้าและชุมชนจะสามารถอยู่ได้ด้วยตนเอง โดยลดการพึ่งพิงปัจจัยภายนอก ซึ่งรวมถึงเงินกู้ จึงเป็นข้อสังเกตถึงความขัดแย้งระหว่างทั้ง 2 บทบาทดังกล่าวของ ธ.ก.ส. หรือแท้จริงแล้วบทบาทด้านการพัฒนาของ ธ.ก.ส. จะเป็นเพียงการพัฒนาให้ลูกค้าและชุมชนพออยู่ได้ กลายเป็น “ลูกหนี้ที่มีศักยภาพ” ในการชำระหนี้ที่ดีให้แก่ธนาคาร และช่วยลดหนี้เสียให้แก่ธนาคารในอนาคตเท่านั้น ประกอบกับผลจากงานวิจัยพบว่า ธ.ก.ส. ยังไม่ได้มุ่งมั่นด้านการพัฒนาชุมชนบ้านดอนสีนันทน์อย่างเต็มที่จนทำให้ชุมชนเกิดความเปลี่ยนแปลงและสามารถอยู่ได้ด้วยเศรษฐกิจของชุมชนเอง ต่างจากการพัฒนาชุมชนบ้านผารังหมีซึ่งเป็นชุมชนที่ได้ขอสินเชื่อจาก ธ.ก.ส. เพื่อเป็นทุนหมุนเวียนในธุรกิจชุมชนและเป็นชุมชนที่ได้รับรางวัลชุมชนอุดมสุขยอดเยี่ยม จึงเป็นอีกหนึ่งข้อสังเกตว่า ธ.ก.ส. ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาชุมชนที่เป็นลูกค้าผู้กู้ของ ธ.ก.ส. มากกว่าชุมชนที่ไม่ได้ขอสินเชื่อจากธนาคารหรือไม่ เนื่องจากชุมชนที่เป็นลูกค้าผู้กู้จะมีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงกับผลประกอบการของธนาคาร อีกทั้งตัวชี้วัดภาพรวมของโครงการพัฒนาที่วัดเพียงจำนวนชุมชนที่ได้รับการพัฒนา จะทำให้เกิดการพัฒนาแบบผิวเผินหรือแค่พอให้เห็นว่ามี แต่ไม่สามารถสะท้อนผลลัพธ์ด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนได้อย่างแท้จริง

การดำเนินงานด้านการพัฒนาของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร รวมทั้งหน่วยงานราชการอื่นที่ลงไปพัฒนาชุมชนล้วนอยากได้ผลงานว่าสิ่งที่ดำเนินการลงไปกับชุมชนแล้วได้ประโยชน์ ซึ่งการผลักดันชุมชนของหน่วยงานในแต่ละพื้นที่ก็แตกต่างกันไป รวมทั้งบริบททางด้านพื้นที่ของชุมชนนั้น ๆ ด้วย ซึ่งหน่วยงานของรัฐอาจไม่ได้มีงบประมาณดำเนินการในชุมชนเดิมอย่างต่อเนื่องได้ทุกปี เหนือสิ่งอื่นใดการพัฒนาต่อยอดในอนาคตจะสามารถขยายผลหรือมีความยั่งยืนได้มากแค่ไหนขึ้นอยู่กับตัวชุมชนเป็นสำคัญ ชุมชนต้องตระหนักถึงปัญหาหรือความต้องการของชุมชน เพื่อเป็นแรงขับให้สมาชิกในชุมชนร่วมกันพัฒนาจนเกิดผลสำเร็จอย่างยั่งยืน

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 ข้อเสนอแนะต่อชุมชนบ้านดอนสีนันทและชุมชนที่มีบริบทใกล้เคียง

ชุมชนควรหาผลิตภัณฑ์ที่เป็นที่ต้องการของตลาดและสามารถผลิตได้เองในชุมชน รวมทั้งเพิ่มผลิตภาพให้สินค้าเหล่านั้น เพื่อเพิ่มรายได้ให้คนในชุมชน ถึงแม้ว่าปัจจุบันชุมชนจะไม่มีคนยากจน แต่คนรุ่นใหม่หันไปพึ่งพาเศรษฐกิจทุนนิยม (รับจ้างนยทุน) มากกว่าการสร้างรายได้ที่เกิดจากในชุมชน หากเศรษฐกิจชุมชนได้ผลตอบรับที่ดี จะเกิดการรวมกลุ่มจำนวนมากขึ้น สมาชิกสามารถหารายได้ได้จากในชุมชนและมีเวลาที่จะดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน และภาวะความรับผิดชอบจะไม่ตกอยู่แค่ผู้นำชุมชนเท่านั้น

5.2.2 ข้อเสนอแนะต่อธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ในบริบทของชุมชนบ้านดอนสีนันท

1. ควรให้ชุมชนใกล้เคียงอื่นในตำบลมาศึกษาดูงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของชุมชนบ้านดอนสีนันทและส่งเสริมศักยภาพของคนในชุมชน นอกเหนือจากผู้นำชุมชนเพื่อให้สามารถบริหารจัดการ หากได้รับการยกระดับเป็นสถาบันการเงินประชาชนได้ ซึ่งควรชี้ให้ชุมชนอื่นเห็นถึงประโยชน์ในรูปของเงินปันผลและสวัสดิการ รวมถึงการจ้างงาน เพื่อให้กลุ่มออมทรัพย์ฯ สามารถยกระดับเป็นสถาบันการเงินประชาชนที่มั่นคงได้

2. ควรหาจุดที่ชุมชนไม่ได้นึกถึง และชี้แนะให้ชุมชนเห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับ โดยคำนึงถึงบริบทของชุมชน เพื่อให้การพัฒนาเกิดจากความต้องการของชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยเริ่มแรกที่จะทำให้การพัฒนาเกิดความยั่งยืน

3. ควรหาตลาดในการกระจายผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถสร้างรายได้ได้เพียงพอจากการจำหน่ายสินค้าชุมชน โดยร่วมกับพันธมิตรที่ดำเนินการด้านนี้ เช่น จำหน่ายและจัดส่งสินค้าทั่วประเทศบนเว็บไซต์ thailandpostmart ของดีทั่วไทยของบริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด

5.2.3 ข้อเสนอแนะในด้านการดำเนินโครงการพัฒนาต่อธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน

หน่วยงานที่มีหน้าที่ในการพัฒนาควรศึกษา กำหนดหรือให้ความสำคัญกับตัวชี้วัดเชิงคุณภาพของโครงการพัฒนา เพื่อมุ่งให้เห็นถึงประสิทธิผลจากการดำเนินโครงการมากกว่าการวัดผลในเชิงปริมาณเพียงอย่างเดียว เนื่องจากการกำหนดตัวชี้วัดจำนวนชุมชนที่ได้รับการพัฒนาอย่างโครงการชุมชนอุดมสุข ไม่สามารถสะท้อนผลลัพธ์จากโครงการที่สามารถเปลี่ยนแปลงชุมชนได้ หรือเปลี่ยนแปลงแต่ไม่ยั่งยืนและสิ้นเปลืองงบประมาณ

5.2.4 ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อยอด

ควรศึกษาผลกระทบของโครงการชุมชนอุดมสุขในชุมชนที่ได้รับรางวัลชุมชนอุดมสุข ยอดเยี่ยมว่าเป็นผลจากการพัฒนาตามโครงการฯ ของ ธ.ก.ส. อย่างไร และมากน้อยเพียงใด เพื่อให้ได้มุมมองจากการพัฒนาของ ธ.ก.ส. ในพื้นที่นั้นและปัจจัยความสำเร็จของชุมชน เพื่อให้เป็นต้นแบบการพัฒนาแก่ชุมชนอื่น และสามารถนำมาปรับใช้กับโครงการพัฒนาชุมชนอื่น ๆ ทั้งของ ธ.ก.ส. และหน่วยงานพัฒนาต่าง ๆ ในอนาคต

บรรณานุกรม

- Pimnara Intaprasert. (2022). *SDG 101 | รู้หรือไม? ปัจจุบันประเทศไทยบรรลุ SDG1 ความยากจนแล้ว*.
<https://www.sdgmovement.com/2021/04/26/sdg-101-sdg1/>
- SDG Move Team. (2565). *SDG Updates | ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ*.
<https://www.sdgmovement.com/2021/12/03/sdg-updates-good-society-summit2021/>
- เกสร เกษมชั้นยศ. (2563). การพัฒนาของไทยตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน. *วารสารจันทร์เกษมสาร*, 26(1).
<https://li01.tci-thaijo.org/index.php/crujournal/article/view/220412/167412>
- เพลิน สุขมา. (2551). บทบาทของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส) ช่วง พ.ศ. 2540-2550 ใน การสนองนโยบายของรัฐบาลด้านเกษตรกรรม [วิทยานิพนธ์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].
http://cuir.car.chula.ac.th/bitstream/123456789/14238/1/Plean_su.pdf
- เรื่องเด่นเศรษฐกิจ. (2564). ธ.ก.ส. มอบรางวัล ชุมชนบ้านผารังไหม “ชุมชนอุดมสุข” ต้นแบบชุมชนแห่งการพัฒนา.
<https://ch3plus.com/news/economy/ruangden/267373>
- ฐานเศรษฐกิจ. (2561). 'ซีพี' กว้านที่นา 2 อำเภอ ขึ้นเมืองใหม่ 'แปดริ้ว'.
<https://www.thansettakij.com/general-news/313835>
- นินาวาลย์ ปานากาแข็ง แมงกาจ. (2550). การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา อิสลามในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ [วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์].
https://soreda.oas.psu.ac.th/show_detail.php?research_id=450
- บ้านดอนสินนท์. (2562). เอกสารข้อมูลชุมชน.
- ประชาชาติธุรกิจ. (2562). ชมรมสี่บ้านนอกยึดตัวเลขสภาพัฒน์-แบงก์ชาติ สร้าง “ดัชนีสี่บ้านนอก” ชี้อายได้ต่ำ หนี้สินสูง ดอกเบี้ยเหลื่อมล้ำขยายตัวรุนแรง. <https://www.prachachat.net/economy/news-295425>
- ปาริฉัตร บัวเข็ม. (2563). การขับเคลื่อนสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน กรณีศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย [สารนิพนธ์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].
<https://cuir.car.chula.ac.th/bitstream/123456789/76450/1/6280080524.pdf>
- ฝ่ายพัฒนาลูกค้าและชนบท. (2561). คำชี้แจงวิธีปฏิบัติงานโครงการพัฒนาส่งเสริมศักยภาพชุมชนต้นแบบ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อยกระดับสู่ชุมชนอุดมสุข ประจำปีบัญชี 2561. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร.
- ฝ่ายพัฒนาลูกค้าและชนบท. (2564). ถอดองค์ความรู้ชุมชนอุดมสุขยอดเยี่ยม รางวัลชนะเลิศระดับประเทศ ปีบัญชี 2564. <http://www.pandinthong.com/knowledgebase-preview-441191791792>

- วนิดา เสรีจกิจ. (2563). การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในบริบทของการพัฒนาประเทศ. วารสารเศรษฐศาสตร์การเมือง
บูรพา, 8(1), 73-98. <http://www.polsci-law.buu.ac.th/pejournal/document/8-1/4.pdf>
- วิวัฒน์ หามนตรี. (2556). การจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลชัยฤทธิ์ อำเภอลำไ้โย
จังหวัดอ่างทอง. ว.มรม. (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 7(1), 39-45. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/rmuj/article/view/19269/16961>
- ศศิชา หมดมลทิล. (2562). ท่องเที่ยวโดยชุมชน วิธีสู่ความยั่งยืน. Retrieved from
https://www.gsbresearch.or.th/wp-content/uploads/2019/10/GR_report_travel_detail.pdf
- สมประวิณ มั่นประเสริฐ. (2565). ‘ชักหน้าให้ถึงหลัง’ แก่กับดักหนี้ครัวเรือนอย่างยั่งยืนด้วยการปรับโครงสร้างเชิง
สถาบันของระบบการเงินและพลังท้องถิ่น. <https://thestandard.co/household-debt-sustainable-solving-system/>
- สำนักงานตลาดผลิตภัณฑ์ลูกค้าและท่องเที่ยวชุมชน. (2563). รายงานผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาชุมชน
ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ปีบัญชี 2563.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2558). ยุทธศาสตร์ชาติ กับ SDGs.
<https://sdgs.nesdc.go.th/เกี่ยวกับ-sdgs/>
- สำนักพัฒนาลูกค้าสถาบันและองค์กรชุมชน. (2564). คำชี้แจงวิธีปฏิบัติงานโครงการขับเคลื่อนการพัฒนาองค์กร
การเงินชุมชนสู่สถาบันการเงินประชาชน ประจำปีบัญชี 2564.
- สุรวุฒิ ปัดโรตง. (2550). การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนจากกลุ่มออมทรัพย์. ใน นภภรณ์ หะวานนท์ และคณะ
(Ed.), ทฤษฎีฐานรากในเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน (pp. 257-278). สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางสาวกันตรัตน์ นามสมมุติ
วัน เดือน ปี เกิด	5 ตุลาคม 2536
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
วุฒิการศึกษา	รัฐศาสตรบัณฑิต
ที่อยู่ปัจจุบัน	สวนหลวง, กรุงเทพมหานคร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY